

USTAWA
z dnia 21 listopada 1967 r.

o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej

Dział I
Przepisy ogólne

Art. 1.

Obrona Ojczyzny jest sprawą i obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2.

Umacnianie obronności Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowanie ludności i mienia narodowego na wypadek wojny oraz wykonywanie innych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych, a także do każdego obywatela w zakresie określonym w ustawach.

Art. 3.

1. Na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju stoją Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej.
 - 1a. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej mogą brać udział ponadto w zwalczaniu klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków oraz w akcjach poszukiwania i ratowania życia.
2. W skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi jako ich rodzaje: wojska lądowe, wojska lotnicze i wojska obrony powietrznej kraju oraz marynarka wojenna.
3. Rodzaje Sił Zbrojnych składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych różnych rodzajów wojsk i służb.

<4. W skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi również Wojskowe Służby Informacyjne i Żandarmeria Wojskowa jako ich wyodrębnione i wyspecjalizowane służby.>

Art. 4.

1. Powszechnemu obowiązkowi obrony podlegają wszyscy obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku. Obywatel

Opracowano na podstawie: tj. Dz.U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16, Nr 40, poz. 174, Nr 54, poz. 254, z 1994 r. Nr 43, poz. 165, z 1996 r. Nr 7, poz. 44, Nr 10, poz. 56, Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 6, poz. 31, Nr 28, poz. 153, Nr 80, poz. 495, Nr 88, poz. 554, Nr 121, poz. 770, Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 146, poz. 961 (TK), Nr 162, poz. 1114 i 1126, z 1999 r. Nr 50, poz. 500, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 109, poz. 1156, z 2001 r. Nr 48, poz. 506, Nr 81, poz. 877, Nr 85, poz. 925, Nr 88, poz. 961, Nr 110, poz. 1189, Nr 111, poz. 1194, Nr 123, poz. 1353, Nr 154, poz. 1800 i 1801;

Wykładnia TK dot. art. 15 ust. 1-3 (Dz.U. z 1996 r. Nr 14, poz. 80).

dodany ust. 4 w art. 3 wchodzi w życie z dniem 1.01.2002 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 123, poz. 1353)

- polski będący równocześnie obywatelem innego państwa nie podlega powszechnemu obowiązkowi obrony, jeżeli stale zamieszkuje poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.
2. W ramach powszechnego obowiązku obrony obywatele polscy są obowiązani do pełnienia służby wojskowej, służby w obronie cywilnej, odbywania przysposobienia obronnego, uczestniczenia w samoobronie ludności, pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych, odbywania służby zastępczej oraz do wykonywania świadczeń na rzecz obrony - na zasadach i w zakresie określonym w ustawie.
 3. Ochotnicze spełnianie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej jest prawem wszystkich obywateli polskich.

Art. 5.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jako zwierzchnik Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w szczególności:

- 1) na wniosek Ministra Obrony Narodowej określa główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich przygotowania do obrony Państwa,
- 2) na wniosek Ministra Obrony Narodowej mianuje i zwalnia Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego oraz dowódców okręgów wojskowych i rodzajów Sił Zbrojnych.

Art. 6.

1. Ustanawia się Komitet Obrony Kraju właściwy w sprawach obronności i bezpieczeństwa Państwa.
2. Do zadań Komitetu Obrony Kraju należy w szczególności:
 - 1) ustalanie generalnych założeń obrony Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 2) rozpatrywanie głównych zagadnień dotyczących obronności i bezpieczeństwa Państwa oraz wytyczanie kierunków działania w tej dziedzinie w powiązaniu z całokształtem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i realizacją innych zadań państwowych,
 - 3) występowanie z wnioskami w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego, stanu wojennego, ogłoszenia mobilizacji oraz podjęcia postanowienia o stanie wojny,
 - 4) sprawowanie funkcji administratora w sprawach bezpieczeństwa i obronności Państwa w czasie obowiązywania stanu wyjątkowego i stanu wojennego - na zasadach określonych w odrębnych przepisach ustawowych,
 - 5) ustalanie założeń organizacyjnych Sił Zbrojnych, obrony cywilnej i jednostek zmilitaryzowanych,
 - 6) ustalanie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony, w tym związanych z podwyższaniem gotowości obronnej Państwa, wykonywanych przez ministrów, wojewodów, starostów i wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast), przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne, a także koordynowanie ich realizacji,

- 7) nadzorowanie i kontrolowanie wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne i organizacje wymienione w pkt 6,
- 8) wykonywanie innych zadań w zakresie obronności i bezpieczeństwa Państwa.

Art. 7.

Zadania wymienione w art. 6 ust. 2 pkt 1, 2 i 5-8 Komitet Obrony Kraju wykonuje w zgodności z ustaleniami Rady Ministrów, podejmowanymi w ramach sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju i organizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 8.

1. Komitet Obrony Kraju jest organem kolegialnym.
2. W skład Komitetu Obrony Kraju wchodzi: przewodniczący, zastępcy przewodniczącego, członkowie i sekretarz.
3. Komitet Obrony Kraju w ramach swego zakresu działania podejmuje uchwały oraz wydaje wytyczne i zalecenia.

Art. 9.

Prezydent, jako Przewodniczący Komitetu Obrony Kraju:

- 1) kieruje pracami Komitetu,
- 2) wydaje zarządzenia w sprawach należących do zakresu działania Komitetu.

Art. 10.

1. Zastępcą przewodniczącego Komitetu Obrony Kraju do spraw Sił Zbrojnych i planowania strategiczno-obronnego jest Minister Obrony Narodowej. Pozostałych zastępców przewodniczącego powołuje Prezydent.
2. Prezydent po porozumieniu z Radą Ministrów, określa:
 - 1) zasady i tryb działania Komitetu Obrony Kraju,
 - 2) zasady i tryb powoływania i odwoływania członków i sekretarza Komitetu Obrony Kraju i jego Prezydium, a także zadania i uprawnienia osób wchodzących w skład Komitetu.

Art. 11.

1. Komitet Obrony Kraju wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Bezpieczeństwa Narodowego.
2. Do pracowników Biura Bezpieczeństwa Narodowego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Przewidziane w tych przepisach uprawnienia właściwych organów przysługują odpowiednio Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Biurem Bezpieczeństwa Narodowego kieruje Sekretarz Komitetu Obrony Kraju.
4. Działalność Biura Bezpieczeństwa Narodowego jest finansowana ze środków budżetowych Kancelarii Prezydenta.

5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określa organizację oraz zakres działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego. **art. 12 utracił moc**

Art. 14.

3. Terenowymi organami wykonawczymi Ministra Obrony Narodowej w sprawach operacyjno-obronnych i administracji wojskowej są: **art. 13 skreślony**
- 1) dowódcy okręgów wojskowych, **ust. 1 i 2 w art. 14 skreślone**
 - 2) szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych,
 - 3) wojskowi komendanci uzupełnień.
4. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi okręgi wojskowe oraz określa ich siedziby i terytorialny zasięg działania.
5. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi terenowe organy administracji wojskowej, jako organy rządowej administracji specjalnej, a także określa ich siedziby i terytorialny zasięg działania.

Art. 15.

1. Wojskowe służby informacyjne wykonują zadania związane z rozpoznawaniem i przeciwdziałaniem zagrożeniom godzącym w obronność Państwa oraz naruszeniem tajemnicy państwowej w zakresie obronności, jak również przygotowują dla organów państwowych informacje i analizy istotne dla obronności Państwa.
2. Obowiązki i uprawnienia związane z wykonywaniem czynności służbowych przez funkcjonariuszy Urzędu Ochrony Państwa dotyczą odpowiednio żołnierzy wojskowych służb informacyjnych w zakresie wykonywanych przez nich zadań, a uprawnienia Urzędu Ochrony Państwa dotyczą odpowiednio Wojskowych Służb Informacyjnych.
3. W zakresie zadań wykonywanych przez wojskowe służby informacyjne Ministrowi Obrony Narodowej przysługują odpowiednio uprawnienia Szefa Urzędu Ochrony Państwa przewidziane w ustawie o Urzędzie Ochrony Państwa i przepisach wydanych na jej podstawie.
4. Kolegium do Spraw Służb Specjalnych, utworzone na podstawie odrębnych przepisów, jest właściwe dla Wojskowych Służb Informacyjnych.

[Art. 16.

1. *Tworzy się Żandarmerię Wojskową, która wykonuje w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz w stosunku do żołnierzy zadania związane w szczególności z:*
- 1) *zapewnieniem przestrzegania dyscypliny wojskowej,*
 - 2) *ochroną życia i zdrowia oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra,*
 - 3) *ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochroną tajemnicy państwowej i służbowej,*
 - 4) *zapobieganiem popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom kryminogennym, a także wykrywaniem przestępstw i wykroczeń oraz ściganiem ich sprawców,*

art. 16 skreśla się z dniem 1.01.2002 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 123, poz. 1353)

- 5) zapewnieniem przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych.
 2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do innych wojskowych organów porządkowych. Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, rodzaje, organizację i szczegółowy zakres działania wojskowych organów porządkowych.
 3. W granicach swych zadań wojskowe organy porządkowe wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze oraz administracyjno-porządkowe, a w tym interwencyjne, kontrolne, ochronne, konwojowe i asystenckie. Organy te wykonują również czynności na polecenie sądu i prokuratora wojskowego oraz innych organów państwowych w zakresie, w jakim obowiązek ten wynika z odrębnych ustaw.
 4. Wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych przez wojskowe organy porządkowe następuje na zasadach przewidzianych w ustawie o Policji, a czynności dochodzeniowo-śledczych - na zasadach przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego. Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, zasady wykonywania pozostałych czynności określonych w ust. 3 w zakresie, w jakim nie są one uregulowane w odrębnych ustawach.
 5. Obowiązki i uprawnienia związane z wykonywaniem czynności służbowych przez żołnierzy wojskowych organów porządkowych określa odrębna ustawa.
- <6. W granicach swoich zadań Żandarmeria Wojskowa współpracuje z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych.>]**

Art. 17.

1. Centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju.
2. Szefa Obrony Cywilnej Kraju powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.
3. Szef Obrony Cywilnej Kraju podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
4. Do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:
 - 1) przygotowywanie projektów założeń i zasad działania obrony cywilnej,
 - 2) ustalanie ogólnych zasad realizacji zadań obrony cywilnej,
 - 3) koordynowanie określonych przedsięwzięć i sprawowanie kontroli realizacji przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego zadań obrony cywilnej,
 - 4) sprawowanie nadzoru nad odbywaniem zasadniczej służby w obronie cywilnej.
5. Szef Obrony Cywilnej Kraju w sprawach należących do swojego zakresu działania wydaje zarządzenia, wytyczne, instrukcje i regulaminy.
6. Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).
7. Do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć

dodany ust. 6 w art. 16 wchodzi w życie z dniem 6.04.2002 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 110, poz. 1189)

obrony cywilnej przez instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne działające na ich terenie.

8. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia szczegółowy zakres działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju oraz szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, jak również zasady i tryb kierowania oraz koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej.

Art. 18.

1. Zadania wykonywane w ramach powszechnego obowiązku obrony przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne oraz organizacje wymienione w art. 2 określają ustawy i wydane na ich podstawie akty prawne właściwych organów.
2. Rada Ministrów określa ogólne zasady wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez ministrów, wojewodów, starostów i wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także organizacje społeczne.
3. Ministrowie organizują wykonywanie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez podległe ministerstwa, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców, dla których są organami założycielskimi.
4. Wojewodowie organizują wykonywanie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez urzędy wojewódzkie, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców dla których są organami założycielskimi, a ponadto przez organy samorządu terytorialnego, organizacje społeczne oraz przedsiębiorców nie będących jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi lub nadzorowanymi przez ministrów.

Art. 19.

Organy administracji i kierownicy jednostek określonych w art. 18 uwzględniają w toku wykonywania zadań w zakresie obronności postulaty dotyczące potrzeb Sił Zbrojnych, przekazywane przez Ministra Obrony Narodowej lub organy wojskowe przez niego upoważnione, oraz postulaty dotyczące potrzeb obrony cywilnej, przekazywane przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju lub terenowe organy obrony cywilnej.

Art. 20.

1. Kierowanie sprawami obronności w województwach należy do wojewódzkich komitetów obrony.
2. Wojewódzkie komitety obrony, kierując sprawami obronności na obszarze województw, rozpatrują jej potrzeby w związku z całokształtem rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i z innymi zadaniami państwowymi.
3. Wojewódzkie komitety obrony działają w ramach przysługujących im uprawnień.
5. Przewodniczącymi wojewódzkich komitetów obrony są wojewodowie.
6. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, skład, zakres oraz szczegółowe zasady i tryb działania wojewódzkich komitetów obrony, zasady uczestniczenia w posiedzeniach tych komitetów osób spoza ich składu, a także szczegółowe zasady i tryb powoływania oraz zakres działania organów wykonawczych tych komitetów.

**ust. 4 i 7 w art. 20
skreślone**

Art. 21.

Komitet Obrony Kraju może również powoływać swoich pełnomocników dla poszczególnych obszarów kraju lub określonych dziedzin administracji rządowej i gospodarki narodowej, ustalając zakres ich zadań.

Art. 22.

Przepisy ustawy dotyczące:

- 1) ministra - stosuje się odpowiednio również do przewodniczącego komitetu wchodzącego w skład Rady Ministrów, centralnego organu administracji rządowej, kierownika innego państwowego urzędu centralnego lub instytucji państwowej, prezesa lub zarządu banku oraz zarządu głównego organizacji społecznej,
- 2) przedsiębiorców - stosuje się do osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, które prowadzą działalność gospodarczą,
- 3) pracodawców - stosuje się do osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, które zatrudniają pracowników.

Dział II**Administracja rezerw osobowych****Rozdział 1****Właściwość organów****Art. 23.**

Administrowanie rezerwami osobowymi dla celów powszechnego obowiązku obrony obejmuje:

- 1) przeprowadzanie rejestracji i poboru obywateli,
- 2) określanie zdolności do służby wojskowej,
- 3) przeznaczanie do:
 - a) służby wojskowej,
 - b) służby w obronie cywilnej,
 - c) służby w jednostkach zmilitaryzowanych,
- 4) uzupełnianie Sił Zbrojnych,
- 5) prowadzenie ewidencji wojskowej,
- 6) wykonywanie innych czynności w tym zakresie.

Art. 24.

1. Administrowanie rezerwami osobowymi, z wyjątkiem czynności określonych w art. 23 pkt 1 i 2, należy do Ministra Obrony Narodowej.

2. Terenowymi organami administracji wojskowej właściwymi w sprawach określonych w ust. 1 są szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych oraz wojskowi komendanci uzupełnień.

Art. 25.

1. Do przeprowadzania czynności związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony oraz do współdziałania z organami wojskowymi w zakresie określonym w art. 24 ust. 1 są właściwy wojewoda oraz przewodniczący zarządu gminy lub powiatu sprawujący władzę administracji ogólnej oraz organy samorządu terytorialnego.
2. W sprawach dotyczących spełniania powszechnego obowiązku obrony przez obywateli polskich przebywających za granicą oraz współdziałania w tym zakresie z organami wojskowymi są właściwe polskie urzędy konsularne.
3. Instytucje państwowe, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne są obowiązane do współdziałania z organami wojskowymi i właściwymi wojewodami oraz przewodniczącymi zarządu gminy lub powiatu sprawującymi władzę administracji ogólnej i organami samorządu terytorialnego w zakresie administracji rezerw osobowych oraz do wykonywania związanych z tym czynności określonych w ustawie i przepisach wydanych na jej podstawie.

Art. 26.

1. Określenie zdolności poborowych do czynnej służby wojskowej należy do powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich, z zastrzeżeniem art. 29 ust. 1.
2. Powiatowe i wojewódzkie komisje lekarskie powołują wojewodowie w porozumieniu z szefami wojewódzkich sztabów wojskowych i przewodniczącymi okręgowych rad lekarskich.
- 2a. Wojewódzka komisja lekarska sprawuje nadzór nad działalnością powiatowych komisji lekarskich.
3. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, skład, tryb powoływania i postępowania oraz terminy urzędowania powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich oraz zasady przeprowadzania badań lekarskich, a także zasady współdziałania komisji z wojewodami oraz przewodniczącymi zarządu gminy lub powiatu sprawującymi władzę administracji ogólnej i organami samorządu terytorialnego.
4. Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Lekarskiej określa, w drodze rozporządzenia, kategorie zdolności fizycznej i psychicznej do czynnej służby wojskowej oraz zasady zaliczania do poszczególnych kategorii.

Art. 27.

1. Mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym kończą dziewiętnaście lat życia (poborowi), są obowiązani stawić się przed komisją lekarską w określonym terminie i miejscu.
2. Do stawienia się przed komisją lekarską wzywa poborowego wójt lub burmistrz (prezydent miasta) równocześnie z wezwaniem do stawienia się przed komisją poborową.

3. W razie nie stawienia się poborowego przed komisją lekarską bez uzasadnionej przyczyny, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na wniosek przewodniczącego komisji nakłada grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do komisji lekarskiej, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 28.

1. Orzeczenie powiatowej komisji lekarskiej doręcza się poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień na piśmie wraz z uzasadnieniem.
2. Od orzeczenia powiatowej komisji lekarskiej przysługuje poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojewódzkiej komisji lekarskiej w terminie czternastu dni od dnia doręczenia orzeczenia. Orzeczenie to może być zmienione przez wojewódzką komisję lekarską również z urzędu, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa.
3. Członkom powiatowej komisji lekarskiej przysługuje prawo wnoszenia do wojewódzkiej komisji lekarskiej sprzeciwów od orzeczeń powiatowej komisji lekarskiej w terminie czternastu dni od dnia wydania orzeczenia.
4. Ostateczne orzeczenie o zdolności do czynnej służby wojskowej może być w każdym czasie zmienione przez powiatową komisję lekarską z urzędu albo na wniosek poborowego lub wojskowego komendanta uzupełnień, jeżeli w stanie zdrowia poborowego nastąpiły istotne zmiany.
5. Ostateczne orzeczenia komisji lekarskich są wiążące dla wojskowych komendantów uzupełnień i komisji poborowych.

Art. 29.

1. Wojskowe komisje lekarskie są właściwe do orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej:
 - 1) poborowych, w okresie kiedy nie urzęduje powiatowa komisja lekarska,
 - 2) żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową,
 - 3) żołnierzy rezerwy.
2. Osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3, kieruje z urzędu lub na wniosek tych osób do wojskowej komisji lekarskiej wojskowy komendant uzupełnień, a osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 2 - dowódca jednostki wojskowej.

Art. 30.

1. Zakłady opieki zdrowotnej udzielają zwolnienia od pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia, lekarzom wchodzącym w skład powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich oraz pracownikom średniego personelu medycznego wyznaczonym do powiatowych komisji lekarskich w razie konieczności ich udziału w pracach komisji w godzinach pracy zawodowej.
2. Osobom wchodzącym w skład komisji lekarskich, o których mowa w ust. 1, orzekających o stopniu zdolności poborowych do czynnej służby wojskowej, oraz pracownikom średniego personelu medycznego, o których mowa w ust. 1, przysługuje dodatkowe wynagrodzenie za pracę związaną z określeniem zdolności poborowych do czynnej służby wojskowej, wykonywaną poza godzinami pracy zawodowej, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia zgodnie z ust. 1.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób ustalania dodatkowego wynagrodzenia osób wchodzących w skład komisji lekarskich orzekających o stopniu zdolności poborowych do czynnej służby wojskowej oraz pracowników średniego personelu medycznego wyznaczonych do powiatowych komisji lekarskich. Wysokość wynagrodzenia za każdy dzień pracy nie może przekraczać 10% przeciętnego wynagrodzenia ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” na podstawie art. 20 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118, z 1999 r. Nr 38, poz. 360, Nr 70, poz. 774, Nr 72, poz. 801 i 802 i Nr 106, poz. 1215 oraz z 2000 r. Nr 2, poz. 26 i Nr 9, poz. 118) za kwartał poprzedzający wypłatę wynagrodzenia.
4. Wojewodowie zlecają zakładom opieki zdrowotnej przeprowadzanie na potrzeby powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich badań specjalistycznych, w tym psychologicznych, oraz obserwacji szpitalnej poborowych.
5. Koszty wynagrodzeń, o których mowa w ust. 1 i 2, oraz badań specjalistycznych i obserwacji szpitalnej, o których mowa w ust. 4, pokrywa się z budżetu państwa, z części, którą dysponuje wojewoda.

Rozdział 2

Rejestracja i pobór

Art. 31.

1. Mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym kończą osiemnaście lat życia (przedpoborowi), są obowiązani zgłosić się do rejestracji w określonym terminie i miejscu.
2. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia wprowadzić obowiązek zgłoszenia się do rejestracji mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą siedemnaście lat życia.
3. Przedpoborowi, którzy nie dopełnili obowiązku zgłoszenia się do rejestracji w określonym terminie i miejscu, są obowiązani to uczynić niezwłocznie po ustaniu przeszkody.
4. Rejestrację przeprowadzają wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).
5. Do rejestracji wzywa przedpoborowego wójt lub burmistrz (prezydent miasta).
6. W razie nie zgłoszenia się przedpoborowego do rejestracji bez uzasadnionej przyczyny, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) nakłada grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do urzędu gminy, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
7. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, tryb przeprowadzania rejestracji przedpoborowych, sposób wzywania ich do rejestracji oraz zasady prowadzenia ewidencji przedpoborowych.

Art. 32.

1. Mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym kończą dziewiętnaście lat życia (poborowi), są obowiązani stawić się do poboru w określonym terminie i miejscu.
2. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia wprowadzić obowiązek stawienia się do poboru mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą osiemnaście lat życia.
3. Do poboru mogą się stawić również ochotnicy, którzy ukończyli siedemnaście lat życia.
4. Poborowi, którzy nie dopełnili obowiązku stawienia się do poboru w określonym terminie i miejscu są obowiązani to uczynić niezwłocznie po ustaniu przeszkody.
5. Do stawienia się przed komisją poborową wzywa poborowego wójt lub burmistrz (prezydent miasta).
6. W razie nie stawienia się poborowego do poboru bez uzasadnionej przyczyny, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na wniosek przewodniczącego komisji poborowej nakłada grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do komisji poborowej, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
7. Obowiązek stawienia się do poboru trwa do końca roku kalendarzowego, w którym poborowy kończy dwadzieścia cztery lata życia.

Art. 33.

1. Poborowi stawiają się przed powiatową komisją poborową właściwą ze względu na miejsce ich pobytu stałego. Poborowi zameldowani na pobyt czasowy trwający ponad 2 miesiące stawiają się przed komisją poborową właściwą ze względu na miejsce tego pobytu.
2. Poborowi, którzy w okresie od dnia ogłoszenia do dnia rozpoczęcia poboru zmienili miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad 2 miesiące, zgłaszają się do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) właściwego ze względu na ich nowe miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad 2 miesiące. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) wyznacza im miejsce i termin stawienia się do poboru.
3. Poborowi, którzy po rozpoczęciu poboru na danym terenie zamierzają zmienić miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego również do dwóch miesięcy, stawiają się do poboru przed opuszczeniem miejsca dotychczasowego pobytu.
4. Przepisy ust. 1-3 stosuje się również do ochotników.

Art. 34.

Mężczyźni, którzy z jakichkolwiek powodów nie stawili się do poboru do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyli dwadzieścia cztery lata życia, są obowiązani zgłosić się do wojskowej komendy uzupełnień właściwej ze względu na ich miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony. Obowiązek ten trwa do czasu ukończenia sześćdziesięciu lat życia.

Art. 35.

1. Minister właściwy do spraw administracji publicznej oraz Minister Obrony Narodowej określają każdorazowo, w drodze rozporządzenia, czas trwania i termin ogłoszenia poboru na terenie kraju oraz roczniki osób podlegających obowiązkowi stawienia się do poboru, uwzględniając w szczególności osoby, które mają obowiązek zgłosić się przed powiatowymi komisjami lekarskimi i przed powiatowymi komisjami poborowymi.
2. Pobór przeprowadzają wojewodowie przy współdziałaniu szefów wojewódzkich sztabów wojskowych oraz starostów, a także wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

Art. 36.

1. Wojewodowie powołują w porozumieniu z szefami wojewódzkich sztabów wojskowych wojewódzkie i powiatowe komisje poborowe.
2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, skład i tryb postępowania oraz terminy urzędowania wojewódzkich i powiatowych komisji poborowych.
3. Osobom wchodzącym w skład komisji poborowych oraz personelowi pomocniczemu za udział w pracach komisji przysługuje wynagrodzenie w wysokości i na zasadach określonych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.

Art. 37.

1. Zwierzchni nadzór nad przeprowadzaniem poboru sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych.
2. Bieżący nadzór nad przygotowaniem i przebiegiem poboru sprawują wojewodowie.
3. Kontrolę przeprowadzania poboru oraz prowadzenia ewidencji wojskowej wykonują Minister Obrony Narodowej i podległe mu organy. Wnioski organów wojskowych w sprawach objętych kontrolą podlegają rozpatrzeniu przez wojewódzką komisję poborową lub organ, który ją powołał.

Art. 38.

1. Do zakresu działania powiatowej komisji poborowej należy:
 - 1) orzekanie o udzielaniu poborowym odroczeń zasadniczej służby wojskowej w przypadkach określonych w art. 39 ust. 1 pkt 3,
 - 2) orzekanie o skierowaniu poborowych do służby zastępczej.
2. Do zakresu działania wojewódzkiej komisji poborowej należy:
 - 1) nadzór nad działalnością powiatowej komisji poborowej,
 - 2) rozpatrywanie odwołań i sprzeciwów od orzeczeń powiatowych komisji poborowych,
 - 3) orzekanie w sprawach wniosków pracodawców i dyrektorów wojewódzkich urzędów pracy o uchylenie skierowania do służby zastępczej.
3. W sprawach, o których mowa w ust. 1, powiatowa komisja poborowa orzeka na wniosek poborowego.

Art. 39.

1. Odroczenia zasadniczej służby wojskowej udziela się poborowemu na jego wniosek ze względu na:
 - 1) wybór na posła - na czas pełnienia mandatu,
 - 2) kandydowanie do Sejmu - na czas trwania kampanii wyborczej,
 - 3) konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nim zamieszkałym, który nie ukończył szesnastego roku życia lub został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy i do samodzielnej egzystencji albo który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jeżeli nie ma innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa obowiązane do sprawowania tej opieki, albo ze względu na obowiązek sprawowania opieki wynikającej z prawomocnego orzeczenia sądu - na czas sprawowania tej opieki, z zastrzeżeniem ust. 4,
 - 4) pobieranie nauki w szkole wyższej, jeżeli jest on studentem - na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy dwudziesty siódmy rok życia,
 - 5) pobieranie nauki w zakładach kształcenia nauczycieli - na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy dwudziesty siódmy rok życia,
 - 6) pobieranie nauki w szkole ponadgimnazjalnej, a do dnia 31 sierpnia 2008 r. także w szkole ponadpodstawowej - na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy dwudziesty drugi rok życia.
2. Odroczenia ze względu na pobieranie nauki udziela się także poborowym będącym alumnami wyższych seminariów duchownych, osobami zakonnymi (po profesji czasowej), nowicjuszami w zakonach albo słuchaczami szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych mających osobowość prawną - na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy dwudziesty siódmy rok życia.
3. Odroczenia zasadniczej służby wojskowej można udzielić również ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne poborowego, a w szczególności związane z zaistnieniem trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, które nie upoważniają do udzielenia poborowemu odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny albo z powodu konieczności załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej. Odroczenia nie udziela się, jeżeli spowodowałyby to nieodbycie zasadniczej służby wojskowej.
4. Odroczenia, o którym mowa w ust.1 pkt 3, udziela się każdorazowo na czas określony we wniosku, nie dłuższy jednak niż dwanaście miesięcy.
5. Odroczenia, o którym mowa w ust. 3, udziela się tylko jeden raz w wymiarze od trzech do dwunastu miesięcy.
6. Skreślenie z listy studentów albo wydalenie ze studiów powodują utratę udzielonego odroczenia zasadniczej służby wojskowej z tytułu pobierania nauki.
7. Poborowy, któremu udzielono odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 4-6, po zakończeniu roku szkolnego (studiów), nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia kolejnego roku szkolnego (studiów), przedstawia wojskowemu komendantowi uzupełnień właściwemu ze względu na miejsce pobytu

stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące zaświadczenie o ukończeniu poprzedniego i rozpoczęciu nowego roku nauki (studiów).

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb udzielania odroczeń zasadniczej służby wojskowej.

ust. 1 w art. 40 skreślony

Art. 40.

2. Poborowy korzystający z odroczenia zasadniczej służby wojskowej jest obowiązany stawić się odpowiednio przed powiatową komisją poborową albo wojskowym komendantem uzupełnień niezwłocznie po upływie okresu odroczenia, a gdy komisja ta nie urzęduje - zgłosić się do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), który wskazuje mu termin i miejsce stawienia się przed komisją poborową.

Art. 41.

1. Orzeczenie powiatowej komisji poborowej doręcza się poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień na piśmie, wraz z uzasadnieniem.
2. Od orzeczenia powiatowej komisji poborowej przysługuje poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojewódzkiej komisji poborowej. Wniesienie odwołania, z zastrzeżeniem przepisu art. 190 ust. 2, nie wstrzymuje powołania poborowego do zasadniczej służby wojskowej.
3. Orzeczenie powiatowej komisji poborowej może być zmienione przez wojewódzką komisję poborową, również z urzędu, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa.
4. Członkom rejonowej komisji poborowej przysługuje prawo wnoszenia do wojewódzkiej komisji poborowej sprzeciwów od orzeczeń rejonowej komisji poborowej.
5. Odwołania od orzeczeń rejonowej komisji poborowej wnosi się w terminie 14 dni od dnia doręczenia tych orzeczeń, a sprzeciwu - w terminie 14 dni od dnia wydania orzeczeń.

Art. 42.

1. Orzekanie o udzieleniu poborowym odroczeń zasadniczej służby wojskowej w przypadkach określonych w art. 39 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-6 oraz ust. 2 i 3 należy do wojskowych komendantów uzupełnień.
2. Orzeczenia, o których mowa w ust. 1, doręcza się poborowemu na piśmie wraz z uzasadnieniem.
3. Od orzeczenia wojskowego komendanta uzupełnień przysługuje poborowemu odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego w terminie czternastu dni od dnia doręczenia orzeczenia. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje powołania poborowego do zasadniczej służby wojskowej.
4. Orzeczenie wojskowego komendanta uzupełnień może być zmienione przez szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego również z urzędu, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa.

Art. 43.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych i Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określają, w drodze rozporządzenia, sposób wzywania do poboru, dokumenty, jakie poborowi powinni przedstawić przy poborze, uwzględniając sposób przygotowania i przeprowadzenia poboru oraz czynności wojewodów, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) i wojskowych komendantów uzupełnień w tym zakresie.

Art. 44.

1. Nie powołuje się do czynnej służby wojskowej poborowych uznanych za zdolnych do tej służby:
 - 1) obywateli polskich, którzy stale zamieszkują za granicą,
 - 2) absolwentów szkół oficerskich i szkół aspiranckich (chorążych) Policji, Straży Granicznej i Państwowej Straży Pożarnej, którzy bezpośrednio po zakończeniu studiów (nauki) podjęli służbę w charakterze funkcjonariusza Policji, Straży Granicznej lub Państwowej Straży Pożarnej.
3. W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka wojskowy komendant uzupełnień na wniosek poborowego. Decyzję wojskowego komendanta uzupełnień doręcza się poborowemu na piśmie wraz z uzasadnieniem.
4. Od decyzji wojskowego komendanta uzupełnień przysługuje poborowemu odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

ust. 2 w art. 44 skreślony

Art. 45.

1. Poborowych uznanych za zdolnych do służby wojskowej wojskowy komendant uzupełnień przeznaczają do służby, uwzględniając potrzeby wojska, orzeczenie komisji poborowej i komisji lekarskiej, kwalifikacje zawodowe oraz w miarę możliwości życzenia poborowych.
2. Poborowi powinni być powoływani do odbycia czynnej służby wojskowej, w miarę możliwości w jednostce wojskowej mającej siedzibę w pobliżu ich miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad 2 miesiące.
3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przeznaczania poborowych do służby, z uwzględnieniem wymogów niezbędnych do kierowania poborowych do poszczególnych rodzajów Sił Zbrojnych i rodzajów wojsk oraz kryteriów kierowania poborowych na poszczególne stanowiska i funkcje wojskowe.

Art. 46.

1. Poborowych nie powołanych do zasadniczej służby wojskowej do dnia 31 grudnia roku kalendarzowego, w którym ukończyli dwadzieścia cztery lata życia, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy.
2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania do poborowych, którzy:

- 1) nie mogli być powołani do zasadniczej służby wojskowej w okresie, o którym mowa w ust. 1 z powodu odroczenia tej służby, z wyjątkiem przypadku określonego w art. 39 ust. 1 pkt 1 i 2 albo z powodu złożenia wniosku o skierowanie do służby zastępczej,
- 2) z przyczyn niezależnych od organów wojskowych nie mogli być powołani do zasadniczej służby wojskowej w terminie określonym w ust. 1 ze względu na:
 - a) odbywanie kary pozbawienia wolności,
 - b) orzeczenie kary pozbawienia praw publicznych,
 - c) czasowe przebywanie za granicą,
 - d) niespełnienie wojskowego obowiązku meldunkowego,
 - e) niezgłoszenie się do poboru do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyli dwadzieścia cztery lata życia.
3. Poborowych, o których mowa w ust. 2, nie powołanych do zasadniczej służby wojskowej, przenosi się do rezerwy z dniem 31 grudnia roku kalendarzowego, w którym ukończyli dwadzieścia osiem lat życia.
4. Minister Obrony Narodowej może zarządzić przeniesienie części poborowych do rezerwy przed ukończeniem przez nich wieku określonego w ust. 1 i 3.

Art. 47.

1. Poborowych, którzy zostali duchownymi lub członkami zakonów (profesji wieczystej) przenosi się do rezerwy.
2. Przepisu ust. 1 oraz innych przepisów ustawy dotyczących duchownych lub członków zakonów nie stosuje się do:
 - 1) duchownych wybieranych na określoną kadencję,
 - 2) duchownych lub członków zakonów, kościołów i innych związków wyznaniowych o nie uregulowanej sytuacji prawnej.

Art. 48.

1. Kobiety posiadające kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej mogą być poddane obowiązkowi stawienia się do poboru, poczynając od dnia 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą osiemnaście lat życia - do dnia 31 grudnia roku kalendarzowego, w którym kończą dwadzieścia cztery lata. Kobiety te mogą być uprzednio poddane obowiązkowi stawienia się do rejestracji.
2. Obowiązki, o których mowa w ust. 1, nakłada Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określając równocześnie kwalifikacje kobiet przydatne do czynnej służby wojskowej.
3. Do rejestracji i poboru kobiet stosuje się odpowiednio przepisy art. 26-45.
4. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb przeznaczania kobiet do czynnej służby wojskowej, udzielania im odroczeń i przenoszenia do rezerwy oraz organy właściwe w tych sprawach.

Rozdział 3

Ewidencja

Art. 49.

1. Wojskowi komendanci uzupełnień z upoważnienia Ministra Obrony Narodowej prowadzą ewidencję wojskową osób podlegających obowiązkowi służby wojskowej.
- <1a. Wojskowi komendanci uzupełnień współpracują z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych.>**
2. Organy administracji publicznej obowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych osobowych w celu ich przetwarzania w ewidencji wojskowej.
3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, zakres i sposób prowadzenia ewidencji wojskowej, z uwzględnieniem w szczególności miejsca pobytu, zatrudnienia, kwalifikacji oraz przebiegu służby wojskowej tych osób.
4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, zakres i sposób odtwarzania ewidencji wojskowej osób podlegających obowiązkowi służby wojskowej, z uwzględnieniem przypadków, kiedy następuje potrzeba odtworzenia ewidencji wojskowej oraz miejsca odtworzenia tej ewidencji.

Art. 50.

1. Pracodawcy są obowiązani zawiadomić, nie później niż przed upływem 14 dni wojskowych komendantów uzupełnień, właściwych ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące pracownika, o jego zatrudnieniu i zwolnieniu oraz o kwalifikacjach i zajmowanym stanowisku.
2. Rektory szkół wyższych, dyrektorzy zakładów kształcenia nauczycieli oraz dyrektorzy szkół ponadgimnazjalnych, a do dnia 31 sierpnia 2008 r. również dyrektorzy szkół ponadpodstawowych są obowiązani zawiadomić, nie później niż przed upływem 14 dni, wojskowych komendantów uzupełnień właściwych ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące studenta (ucznia) o przyjęciu go do szkoły, przewidywanym czasie studiów (nauki), powtarzaniu roku lub semestru studiów (nauki), skreśleniu z listy studentów (uczniów), wydaleniu oraz o ukończeniu przez niego studiów (nauki).
3. Zawiadomienia, o których mowa w ust. 1 i 2, dotyczą tylko określonych osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej.
4. Pracodawcy, szkoły oraz inne jednostki organizacyjne są obowiązane wydawać zaświadczenia w sprawach powszechnego obowiązku obrony na żądanie osób zainteresowanych i właściwych organów wojskowych.
5. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zakres obowiązków i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1-4.

dodany ust. 1a w art. 49 wchodzi w życie z dniem 6.04.2002 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 110, poz. 1189)

Art. 51.

1. Wojskowe komendy uzupełnień lub organy przeprowadzające rejestrację przedpoborowych są zawiadamiane:

- 1) przez sądy i jednostki organizacyjne Prokuratury - o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec osób podlegających obowiązkowi służby wojskowej, a przez sądy - również w określonym zakresie o prawomocnym skazaniu tych osób,
 - 2) przez zakłady karne i poprawcze oraz areszty śledcze - o osadzeniu w zakładzie karnym lub areszcie śledczym osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej lub o umieszczeniu takich osób w zakładzie poprawczym oraz o zwolnieniu z tych zakładów lub aresztu,
 - 3) przez kolegia do sprawy wykroczeń - w określonym zakresie o prawomocnym ukaraniu przedpoborowych i poborowych.
2. Minister właściwy do spraw sprawiedliwości, Minister Obrony Narodowej i minister właściwy do spraw wewnętrznych określają, w drodze rozporządzenia, zakres zawiadomień, o których mowa w ust. 1, oraz sposób i terminy ich przesyłania.

Art. 52.

1. Osoby podlegające powszechnemu obowiązkowi obrony są obowiązane do osobistego stawienia się na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących tego obowiązku w terminie i miejscu określonym w wezwaniu oraz do poddania się badaniom lekarskim.
2. Pracownikom wezwanym do osobistego stawienia się przez właściwy organ w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony, którzy nie otrzymali od pracodawcy wynagrodzenia za czas opuszczony z powodu wezwania, przysługuje, na ich żądanie, zryczałtowana rekompensata za utracone zarobki, za każdy dzień w wysokości 1/30 najniższego wynagrodzenia pracowników za pełny miesięczny wymiar czasu pracy, określonego przez ministra właściwego do spraw pracy na podstawie Kodeksu pracy. Rekompensatę wypłaca organ wzywający na podstawie zaświadczeń wydanych przez zakłady pracy.
3. Osobom wezwanym do osobistego stawienia się przez właściwy organ w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony przysługuje na ich żądanie zwrot kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące. Należność wypłaca organ wzywający na podstawie udokumentowanego oświadczenia osoby wezwanej.
4. Jeżeli wezwanie do stawienia się następuje wskutek niespełnienia lub nienależytego spełnienia, z winy osoby wezwanej, obowiązków określonych w ustawie, przepisów ust. 2 i 3 nie stosuje się.
5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, przypadki, w których osoby podlegające powszechnemu obowiązkowi obrony są obowiązane do osobistego stawienia się na wezwanie organów wojskowych, tryb wzywania, organy wojskowe właściwe w tych sprawach oraz wzór wezwania.

Art. 53.

1. Osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej są obowiązane do spełniania wojskowego obowiązku meldunkowego, polegającego na zgłaszaniu wójtom lub burmistrzom (prezydentom miast) albo właściwym organom woj-

- skowym zmian miejsca pobytu (zamieszkania), i mienia, nazwiska, wykształcenia i zawodu.
2. Osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej, które:
 - 1) nie stawily się do poboru - od dnia 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą dziewiętnaście lat życia, albo
 - 2) zostały powołane do odbycia czynnej służby wojskowej, zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej albo służby zastępczej - od dnia doręczenia karty powołania (karty skierowania) do tej służby- są obowiązane uzyskać zezwolenie Ministra Obrony Narodowej lub organu wojskowego przez niego upoważnionego na wyjazd i pobyt za granicą.
 3. Wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast):
 - 1) dokonują zameldowania osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej po uprzednim wymeldowaniu się ich z poprzedniego miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące,
 - 2) zawiadamiają wojskowych komendantów uzupełnień oraz wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) właściwych ze względu na poprzednie miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej, o zmianach zgłoszonych przy spełnianiu wojskowego obowiązku meldunkowego.
 4. Żołnierze zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo, w trybie określonym w art. 90, są obowiązani do uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej na zmianę miejsca pobytu; obowiązek ten trwa do czasu przeniesienia do rezerwy.
 5. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady, zakres i tryb spełniania obowiązków, o których mowa w ust. 1-3, oraz organy właściwe w tych sprawach.

Art. 54.

1. Osobom objętym ewidencją prowadzoną przez wojskowych komendantów uzupełnień wydaje się wojskowe dokumenty osobiste dla potrzeb powszechnego obowiązku obrony.
2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje i wzory wojskowych dokumentów osobistych, wskazując w szczególności przeznaczenie tych dokumentów, organy wojskowe właściwe do ich wydawania i ewidencjonowania, zakres informacji i danych osobowych wpisanych w tych dokumentach, a także podmioty uprawnione do żądania okazania tych dokumentów. Rozporządzenie w szczególności określi dane, jakie powinien zawierać dokument, z uwzględnieniem imienia, nazwiska, daty urodzenia, stopnia wojskowego, miejsca pełnienia służby oraz fotografii.
3. Wojskowych dokumentów osobistych nie wolno przenosić, przewozić ani przesyłać za granicę.
4. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych określa, w drodze rozporządzenia, sposób doręczania wojskowych dokumentów osobistych, tryb postępowania w razie ich utraty, zniszczenia

lub nieprzyjęcia oraz organ, któremu osoba wyjeżdżająca za granicę jest obowiązana złożyć wojskowy dokument osobisty na przechowanie.

Art. 54a.

1. Organy wojskowe wyposażają żołnierzy w czynnej służbie wojskowej oraz inne osoby określone prawem międzynarodowym w karty i tabliczki tożsamości.
2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, organy właściwe do wydawania i ewidencjonowania kart i tabliczek tożsamości, a także rodzaje i wzory tych kart i tabliczek z uwzględnieniem ich przeznaczenia i wykorzystania przez żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, osoby pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych przydzielonych do sił zbrojnych, cywilny personel medyczno-sanitarny sił zbrojnych, osoby cywilne towarzyszące siłom zbrojnym, personel stowarzyszenia „Polski Czerwony Krzyż” i inne ochotnicze stowarzyszenia pomocy oraz osoby cywilne wykonujące czynności duszpasterskie w siłach zbrojnych.

art. 56 obowiązuje do dnia 31.12.2005 r.

Dział III

Służba wojskowa

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 55.

1. Obowiązek służby wojskowej polega na:
 - 1) odbywaniu zasadniczej służby wojskowej przez poborowych,
 - 2) odbywaniu zajęć wojskowych oraz przeszkolenia wojskowego przez studentów i absolwentów szkół wyższych,
 - 3) odbywaniu ćwiczeń wojskowych oraz okresowej służby wojskowej przez żołnierzy rezerwy,
 - 4) pełnieniu czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny przez poborowych i żołnierzy rezerwy.
2. W ramach obowiązku służby wojskowej poborowi - zamiast do zasadniczej służby wojskowej - mogą być przeznaczeni do odbycia zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej.

Art. 56.

1. Równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej jest pełnienie przez poborowych służby w formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład Sił Zbrojnych.
2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, formacje uzbrojone, nie wchodzące w skład Sił Zbrojnych, w których pełnienie służby jest równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej.
3. Poborowym pełniącym służbę w formacjach uzbrojonych, nie wchodzących w skład Sił Zbrojnych i członkom ich rodzin, niezależnie od uprawnień określo-

nych dla tych osób w przepisach z tytułu tej służby, przysługują szczególne uprawnienia przewidziane w niniejszej ustawie oraz w przepisach wydanych na jej podstawie dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i ich rodzin w zakresie określonym przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.

4. Skierowanie do służby w formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej może nastąpić tylko za zgodą poborowego.
5. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrami, którym są podporządkowane formacje, o których mowa w ust. 2, określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przeznaczania i kierowania poborowych do służby w formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład Sił Zbrojnych, a także przebieg tej służby w zakresie nie uregulowanym w odrębnych ustawach.

Art. 57.

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, corocznie liczbę poborowych, którzy mogą być powoływani w roku kalendarzowym do zasadniczej służby wojskowej, na przeszkolenie wojskowe, do zasadniczej służby i szkolenia poborowych w obronie cywilnej oraz do służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych, a także żołnierzy rezerwy do odbycia ćwiczeń wojskowych i służby okresowej, jak również do odbycia ćwiczeń w obronie cywilnej, z uwzględnieniem potrzeb etatowych Sił Zbrojnych oraz poszczególnych formacji.

Art. 58.

1. Obowiązkowi służby wojskowej w zakresie określonym w niniejszej ustawie podlegają obywatele polscy:
 - 1) mężczyźni począwszy od 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą osiemnaście lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą pięćdziesiąt, a posiadający stopień chorążego lub stopień oficerski - sześćdziesiąt lat życia,
 - 2) kobiety posiadające kwalifikacje przydatne do tej służby począwszy od 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą osiemnaście lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą czterdzieści, a posiadające stopień chorążego lub stopień oficerski - pięćdziesiąt lat życia.
2. Obowiązki służby wojskowej nie podlegają jednak osoby wymienione w ust. 1, które zostały uznane ze względu na stan zdrowia za trwale niezdolne do tej służby.
3. Obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają kobiety, które:
 - 1) sprawują opiekę nad dziećmi do lat ośmiu,
 - 2) sprawują opiekę nad dziećmi od lat ośmiu do szesnastu lub osobami wspólnie zamieszkałymi, zaliczonymi do I grupy inwalidów albo obłożnie chorymi, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innym osobom.

Art. 59.

Żołnierzami w czynnej służbie wojskowej są osoby, które:

- 1) odbywają:
 - a) zasadniczą służbę wojskową,

- b) nadterminową zasadniczą służbę wojskową,
 - c) przeszkolenie wojskowe,
 - d) ćwiczenia wojskowe,
 - e) okresową służbę wojskową,
- 2) pełnią służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Art. 60.

1. Powołanie do czynnej służby wojskowej następuje za pomocą kart powołania, kart mobilizacyjnych albo w drodze obwieszczeń lub w inny sposób określony przez Ministra Obrony Narodowej. Karta powołania jest decyzją administracyjną.
2. Powoływanie do czynnej służby wojskowej należy do wojskowego komendanta uzupełnień.
3. Dniem powołania do czynnej służby wojskowej jest określony w karcie powołania dzień stawienia się do tej służby.
4. Zorganizowanie doręczania i doręczanie kart powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa oraz do czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny - należy:
 - 1) w gminach - do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast),
 - 2) w powiatach - do starostów (prezydentów miast na prawach powiatu).
5. W przypadkach, o którym mowa w ust. 4, doręczenie kart powołania może nastąpić również przez urzędy pocztowo-telekomunikacyjne lub Policję.
6. Rozplakatowanie obwieszczeń o powołaniu osób do czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny należy do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).
7. Karty powołania w uzasadnionych przypadkach mogą być doręczane o każdej porze doby.
8. Powołanie do odbycia ćwiczeń wojskowych, przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa, może nastąpić w celu:
 - 1) sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej i bojowej jednostek wojskowych,
 - 2) udziału jednostek wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.
- 8a. W przypadku, o którym mowa w ust. 8 pkt 2, do odbycia ćwiczeń wojskowych powołuje się żołnierzy rezerwy przede wszystkim spoza obszaru objętego klęską żywiołową, nadzwyczajnym zagrożeniem środowiska i likwidacją ich skutków.
9. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, wzory kart powołania i kart mobilizacyjnych oraz ich przeznaczenie, a także wzory obwieszczeń. Wzory kart powinny zawierać pouczenie o skutkach uchylania się od obowiązku służby wojskowej i postępowaniu w razie utraty karty oraz w przypadkach niemożności stawienia się do służby wojskowej.

Art. 61.

1. Powołani do czynnej służby wojskowej są obowiązani stawić się do tej służby w określonym terminie i miejscu. Stają się oni żołnierzami w czynnej służbie wojskowej z chwilą stawienia się do tej służby w określonym miejscu.
2. W razie niestawienia się powołanego do czynnej służby wojskowej bez uzasadnionej przyczyny, starosta (prezydent miasta na prawach powiatu) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad 2 miesiące, na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień, zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do wskazanej jednostki wojskowej, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 62.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej oraz minister właściwy do spraw łączności, określają, w drodze rozporządzenia, tryb doręczania kart powołania i rozplakatowania obwieszczeń, uwzględniając w szczególności tryb postępowania organów jednostek wojskowych, Policji i Poczty Polskiej w tym zakresie oraz sposób pokrywania kosztów związanych z doręczeniem dokumentów powołania, a także wzór upoważnień dla kurierów akcji kurierskiej.

Art. 63.

Sposób odbywania czynnej służby wojskowej oraz obowiązki i uprawnienia żołnierzy określa ustawa oraz wydane na jej podstawie rozporządzenia i zarządzenia, a także regulaminy i rozkazy wydane przez Ministra Obrony Narodowej.

Art. 64.

1. Żołnierze są obowiązani zachować w tajemnicy wszystkie wiadomości, z którymi zapoznali się bezpośrednio lub w związku z odbywaniem czynnej służby wojskowej, jeżeli wiadomości te stanowią tajemnicę państwową lub służbową.
2. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej.
3. Od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić żołnierza w czynnej służbie wojskowej przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy okręgu wojskowego, a żołnierza zwolnionego z czynnej służby wojskowej - Minister Obrony Narodowej lub organ wojskowy przez niego upoważniony, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej.
4. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej są obowiązani uzyskać zezwolenie Ministra Obrony Narodowej lub organu wojskowego przez niego upoważnionego na rozpowszechnianie rezultatów swej działalności naukowej, literackiej, artystycznej lub publicystycznej, zawierających wiadomości stanowiące tajemnicę państwową lub służbową, w trybie określonym przez ministra właściwego do spraw obrony narodowej w drodze rozporządzenia.

Art. 65.

1. W okresie odbywania czynnej służby wojskowej członkostwo żołnierzy w partiach politycznych ulega zawieszeniu.

2. W okresie odbywania czynnej służby wojskowej żołnierze nie mogą brać udziału w działalności ruchów obywatelskich i innych ugrupowań obywateli o charakterze politycznym ani też prowadzić żadnej działalności politycznej na terenie jednostki (instytucji) wojskowej, w tym rozpowszechniać publikacji dotyczących zagadnień politycznych.
3. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej w umundurowaniu oraz odznakach i oznakach wojskowych nie mogą brać udziału w zgromadzeniach o charakterze politycznym.
4. Przepisów ust. 2 i 3 nie stosuje się w przypadku kandydowania żołnierza w czynnej służbie wojskowej do Sejmu, Senatu lub organu samorządu terytorialnego.
5. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej nie mogą tworzyć i wstępować do związków zawodowych ani brać udziału w działalności związków zawodowych, których byli członkami w chwili powołania do tej służby.
6. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej mogą wstępować do stowarzyszeń i innych organizacji działających poza wojskiem oraz brać udział w działalności stowarzyszeń i innych organizacji, do których należeli w chwili powołania do tej służby, tylko za zezwoleniem przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.
7. Działalność partii politycznych oraz stowarzyszeń i innych organizacji na terenie jednostek (instytucji) wojskowych określają odrębne ustawy, z tym że na terenie jednostek (instytucji) wojskowych nie mogą być tworzone i nie mogą działać środowiskowe stowarzyszenia i inne organizacje zrzeszające żołnierzy w czynnej służbie wojskowej.

Art. 66.

Żołnierze w czynnej służbie wojskowej są obowiązani uzyskać zezwolenie Ministra Obrony Narodowej lub organu wojskowego przez niego upoważnionego na wyjazd i pobyt za granicą w trybie określonym przez Ministra Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.

Art. 67.

1. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej są obowiązani w czasie wykonywania zadań służbowych nosić umundurowanie oraz odznaki i oznaki wojskowe.
2. Żołnierzom, którzy nie pełnią czynnej służby wojskowej, mogą być wydawane przedmioty umundurowania i wyekwipowania wojskowego do celów związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony. Żołnierze ci są obowiązani stawić się w wydanym umundurowaniu i z ekwipunkiem w razie powołania do służby.
3. W innych przypadkach niż określone w ust. 1 i 2 żołnierze mogą nosić umundurowanie oraz odznaki i oznaki wojskowe tylko w razie uzyskania zezwolenia w trybie i na zasadach określonych przez Ministra Obrony Narodowej.
- 3a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb postępowania w sprawach o uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w ust. 3, z uwzględnieniem w szczególności warunku uzyskania przez żołnierza pozytywnej opinii właściwego organu wojskowego prowadzącego ewidencję

żołnierza, wywiązywania się przez niego z powszechnego obowiązku obrony, jeżeli jemu podlega, i zasadności motywów, jakie przytoczył żołnierz w swojej prośbie o uzyskanie zezwolenia.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzory, zasady i sposób noszenia umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych, jak również zasady i sposób noszenia uzbrojenia,
- 2) przypadki, w których żołnierze są zwolnieni od obowiązku noszenia umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych,
- 3) zasady i sposób noszenia przez żołnierzy orderów, odznaczeń, medali i odznak innych niż wojskowe,
- 4) zasady wydawania przedmiotów umundurowania i wyekwipowania wojskowego w przypadkach, o których mowa w ust. 2

- w szczególności z uwzględnieniem podziału mundurów na wyjściowe, ćwiczebne i polowe, specyfiki związanej z oznakowaniem mundurów, zestawów ubiorczych dla żołnierzy poszczególnych rodzajów wojsk i służb, sposobu oraz okoliczności noszenia umundurowania, odznak i oznak wojskowych oraz charakteru wykonywanych zadań.

nowe brzmienie art. 69 i dodane art. 69a i 69b wchodzi w życie z dniem 1.01.2003 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1801)

Art. 68.

1. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej otrzymują:

- 1) bezpłatne wyżywienie lub równoważnik pieniężny,
- 2) umundurowanie i wyekwipowanie wojskowe w naturze lub równoważnik pieniężny.

1a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, przypadki, w których żołnierze otrzymują świadczenia, o których mowa w ust. 1, szczególne zasady oraz normy ich otrzymywania z uwzględnieniem w szczególności warunków pełnionej służby, sposobów realizacji dodatkowych norm wyżywienia oraz warunków, trybu i terminów wypłacania równoważników pieniężnych.

2. Uprawnienia żołnierzy do zakwaterowania, uposażenie, świadczeń odszkodowawczych i emerytalnych oraz zaopatrzenia inwalidzkiego określają odrębne ustawy i akty prawne wydane na ich podstawie.

[Art. 69.

1. *Żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową, nadterminową zasadniczą służbę wojskową, służbę okresową, przeszkolenie wojskowe i ćwiczenia wojskowe oraz pełniącym służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej.*

2. *Minister Obrony Narodowej oraz minister właściwy do spraw zdrowia określają, w drodze rozporządzenia, szczególne zasady, zakres i tryb korzystania ze świadczeń, o których mowa w ust. 1.]*

<Art. 69.

1. **Żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową, przeszkolenie wojskowe i ćwiczenia wojskowe oraz pełniącym służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej.**

szenia mobilizacji i w czasie wojny przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej, a w określonych przypadkach również ze świadczeń zdrowotnych realizowanych przez inne zakłady opieki zdrowotnej oraz prawo do bezpłatnego zaopatrzenia w produkty lecznicze i wyroby medyczne.

2. Zaopatrzenie w produkty lecznicze i wyroby medyczne przysługuje żołnierzom, o których mowa w ust. 1, na podstawie recepty wystawionej przez lekarza lub felczera publicznego zakładu opieki zdrowotnej utworzonego przez Ministra Obrony Narodowej, a w określonych przypadkach również lekarza lub felczera innego zakładu opieki zdrowotnej.
3. Produkty lecznicze i wyroby medyczne wydaje się bezpłatnie żołnierzom, o których mowa w ust. 1, przyjętym do szpitali i innych zakładów opieki zdrowotnej przeznaczonych dla osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych oraz przy wykonywaniu zabiegów leczniczych, diagnostycznych i rehabilitacyjnych przez podmioty uprawnione do udzielania tych świadczeń, a także przy udzielaniu przez te podmioty pomocy doraźnej.>

<Art. 69a.

1. Żołnierzom odbywającym nadterminową zasadniczą służbę wojskową i służbę okresową przysługuje prawo do bezpłatnego, z wyjątkiem leczenia uzdrowiskowego sanatoryjnego, korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej, a w określonych przypadkach również ze świadczeń zdrowotnych realizowanych przez inne zakłady opieki zdrowotnej.
2. Zaopatrzenie w produkty lecznicze i wyroby medyczne przysługuje żołnierzom, o których mowa w ust. 1, na podstawie recepty wystawionej przez lekarza lub felczera publicznego zakładu opieki zdrowotnej utworzonego przez Ministra Obrony Narodowej, a w określonych przypadkach również lekarza lub felczera innego zakładu opieki zdrowotnej.
3. Produkty lecznicze i wyroby medyczne wydaje się bezpłatnie żołnierzom, o których mowa w ust. 1, przyjętym do szpitali i innych zakładów opieki zdrowotnej przeznaczonych dla osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych oraz przy wykonywaniu zabiegów leczniczych, diagnostycznych i rehabilitacyjnych przez podmioty uprawnione do udzielania tych świadczeń, a także przy udzielaniu przez te podmioty pomocy doraźnej.
4. Przepisy art. 37, 38 i 48 ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz.U. Nr 28, poz. 153 i Nr 75, poz. 468, z 1998 r. Nr 117, poz. 756, Nr 137, poz. 887, Nr 144, poz. 929 i Nr 162, poz. 1116, z 1999 r. Nr 45, poz. 439, Nr 49, poz. 483, Nr 63, poz. 700, Nr 70, poz. 777, Nr 72, poz. 802, Nr 109, poz. 1236 i Nr 110, poz. 1255 i 1256, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 18, poz. 230, Nr 95, poz. 1041 i Nr 122, poz. 1311 i 1324 oraz z 2001 r. Nr 8, poz. 64, Nr 52, poz. 539, Nr 88, poz. 961, Nr 97, poz. 1050 i Nr 126, poz. 1382 i 1384) stosuje się odpowiednio. >

<Art. 69b.

Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, szczególne zasady, zakres i tryb korzystania ze świadczeń zdrowotnych przez żołnierzy, o których mowa w art. 69 i 69a. Rozporządzenie powinno zawierać w szczególności szczegółowy zakres świadczeń zdrowotnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej oraz przypadki udzielania świadczeń zdrowotnych na rzecz żołnierzy przez inne zakłady opieki zdrowotnej.>

Art. 70.

1. Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, mogą być udzielane urlopy w wymiarze i na zasadach określonych przez Ministra Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.
2. Żołnierzom odbywającym zasadniczą, nadterminową i okresową służbę wojskową przysługuje urlop wypoczynkowy w wymiarze i na zasadach określonych przez Ministra Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.
3. Żołnierzom odbywającym zasadniczą, nadterminową i okresową służbę wojskową udziela się urlopu okolicznościowego na czas trwania ich własnej kampanii wyborczej.

Art. 71.

1. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje po upływie czasu trwania służby ustalonego w ustawie lub powołaniu, a przed upływem tego czasu - w przypadkach określonych w ustawie lub przepisach wydanych na jej podstawie.
2. Zwolnienie przeprowadzają dowódcy jednostek wojskowych lub inne organy wojskowe.
3. Żołnierza uważa się za zwolnionego z czynnej służby wojskowej z chwilą jego odejścia z miejsca pełnienia służby, po zwolnieniu z niej stosowanie do ust. 2.

Art. 72.

1. Koszty przejazdu osób powołanych do czynnej służby wojskowej oraz przejazdu osób zwolnionych z tej służby do miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące ponoszą organy wojskowe.
2. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny przejazdy na podstawie kart mobilizacyjnych i kart powołania są bezpłatne.

Art. 73.

Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczególne warunki, tryb i terminy powoływania do czynnej służby wojskowej i zwalniania z tej służby.

Rozdział 2

Stopnie wojskowe

Art. 74.

1. Ze względu na posiadany stopień wojskowy żołnierze są szeregowymi, podoficerami, chorążymi lub oficerami.
2. Stopniami wojskowymi są następujące stopnie:

w wojskach lądowych i lotnictwie	w marynarce wojennej
szeregowi	
szeregowy starszy szeregowy	marynarz starszy marynarz
podoficerowie młodsi	
kapral starszy kapral	mat starszy mat
podoficerowie starsi	
plutonowy starszy plutonowy sierżant starszy sierżant sierżant sztabowy starszy sierżant sztabowy	bosmanmat starszy bosmanmat bosman starszy bosman bosman sztabowy starszy bosman sztabowy
chorążowie młodsi	
młodszy chorąży chorąży	młodszy chorąży marynarki chorąży marynarki
chorążowie starsi	
starszy chorąży młodszy chorąży sztabowy chorąży sztabowy starszy chorąży sztabowy	starszy chorąży marynarki młodszy chorąży sztabowy marynarki chorąży sztabowy marynarki starszy chorąży sztabowy marynarki
oficerowie młodsi	
podporucznik porucznik kapitan	podporucznik marynarki porucznik marynarki kapitan marynarki
oficerowie starsi	
major podpułkownik pułkownik	komandor podporucznik komandor porucznik komandor
generałowie i admirałowie	
generał brygady	kontradmirał

generał dywizji generał broni generał	wiceadmiral admiral floty admiral
---	---

3. Najwyższym stopniem wojskowym jest stopień Marszałka Polski.
4. Minister Obrony Narodowej może ustalać również inne nazwy stopni wojskowych w poszczególnych rodzajach wojsk lub służb równoznaczne ze stopniami wymienionymi w ust. 2 oraz ustanawiać w drodze rozporządzenia nowe stopnie wojskowe.

Art. 75.

1. Stopnie wojskowe są dożywotnie.
2. Stopień wojskowy jest tytułem żołnierza.
3. Minister Obrony Narodowej może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić inne tytuły wojskowe oraz określić zasady używania stopni i innych tytułów wojskowych, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 76.

1. Stopień szeregowego otrzymują bez szczególnego nadania osoby:
 - 1) powołane po raz pierwszy do czynnej służby wojskowej - z dniem stawienia się do tej służby,
 - 2) przeznaczone do zajęć wojskowych studentów - z dniem zaliczenia do stanu osobowego studium wojskowego,
 - 3) przeniesione do rezerwy bez odbycia służby wojskowej - z dniem przeniesienia do rezerwy.
2. Nadanie wyższego stopnia wojskowego następuje w drodze mianowania. Zasady, warunki i tryb mianowania na stopnie wojskowe określa Minister Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.
3. Na stopnie wojskowe szeregowych, podoficerów i chorążych mianuje Minister Obrony Narodowej lub organy wojskowe przez niego upoważnione.
4. Na pierwszy stopień oficerski (podporucznika) oraz na stopnie oficerskie generałów i admirałów mianuje Prezydent na wniosek Ministra Obrony Narodowej.
5. Na pozostałe stopnie oficerskie mianuje Minister Obrony Narodowej.
6. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej mianuje na stopień Marszałka Polski oficera posiadającego stopień generała (admirala) za wyjątkowe zasługi dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
7. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny na wszystkie stopnie wojskowe do stopnia pułkownika (komandora) włącznie mianuje Minister Obrony Narodowej lub organy wojskowe przez niego upoważnione.

art. 77 skreślony

Art. 78.

1. Żołnierz traci stopień wojskowy w razie:
 - 1) utraty obywatelstwa polskiego,

- 2) zastosowania prawomocnym wyrokiem sądu środka karnego pozbawienia praw publicznych albo degradacji,
 - 4) pozbawienia stopnia oficerskiego wyższego niż stopień pułkownika (koman-dora) orzeczeniem organu właściwego do mianowania na ten stopień.
2. Żołnierzowi zostaje obniżony stopień wojskowy w razie:
- 1) zastosowania prawomocnym wyrokiem sądu środka karnego obniżenia stop-nia wojskowego,
3. W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2-4 żołnierz zachowuje stopień szeregowego.
4. Obniżenie stopnia wojskowego obejmuje utratę posiadanego stopnia i powrót do stopnia bezpośrednio niższego w obrębie korpusu oficerów, chorążych albo pod-oficerów.

Art. 79.

1. Żołnierz nie będący w czynnej służbie wojskowej może być pozbawiony stopnia oficerskiego, chorążego lub podoficerskiego w razie popełnienia czynu świadczącego o utracie wymaganych wartości moralnych.
2. Żołnierzowi, o którym mowa w ust. 1, może być również obniżony stopień wojskowy w razie rażącego naruszenia zasad współżycia społecznego lub zachowania uwłaczającego godności stopnia wojskowego, jeżeli uzasadniają to charakter i okoliczności czynu.
3. O pozbawieniu lub obniżeniu stopnia wojskowego orzeka organ właściwy do mianowania na ten stopień; o pozbawieniu stopnia podporucznika orzeka Minister Obrony Narodowej. Przepis art. 78 ust. 4 stosuje się odpowiednio.
4. Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, tryb pozbawiania i obniżania stopni wojskowych w przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2.

**pkt 3 w ust. 1 i
pkt 2 w ust. 2 w art.
78 skreślone**

Art. 80.

1. Żołnierz odzyskuje stopień wojskowy w razie uchylenia:
 - 1) prawomocnego wyroku sądu, w którym został zastosowany środek karny pozbawienia praw publicznych albo degradacji lub obniżenia stopnia wojskowego,
 - 4) decyzji o pozbawieniu lub obniżeniu stopnia wojskowego wydanej w trybie art. 78 i 79.
2. W razie ponownego uzyskania obywatelstwa polskiego osoba pozbawiona stopnia wojskowego odzyskuje stopień szeregowego, chyba że organ uprawniony do mianowania uzna za wskazane przywrócić jej utracony wyższy stopień wojskowy.

**pkt 2 i 3 w ust. 1 w
art. 80 skreślone**

Art. 81.

1. Za szczególne osiągnięcia w pracy lub zasługi dla Rzeczypospolitej Polskiej można żołnierzowi przywrócić stopień wojskowy.
2. Przywrócenie stopnia wojskowego w razie jego utraty wskutek zastosowania środka karnego pozbawienia praw publicznych nie może nastąpić przed upływem czasu, na który został zastosowany ten środek karny.

3. O przywróceniu stopnia wojskowego orzeka organ właściwy do mianowania na ten stopień. O przywróceniu stopnia podporucznika orzeka Minister Obrony Narodowej.

Rozdział 3

Zasadnicza służba wojskowa

Art. 82.

1. Czas trwania zasadniczej służby wojskowej wynosi dwanaście miesięcy.
2. Służbę określoną w ust. 1 odbywa się w jednym nieprzerwanym okresie.
3. Zasadnicza służba wojskowa może być odbywana także w kilku okresach w ciągu dziesięciu lat. Podział służby na okresy ustala Minister Obrony Narodowej.
4. Minister Obrony Narodowej może, w drodze rozporządzenia, ograniczać czas trwania zasadniczej służby wojskowej, stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych i jeżeli nie zagraża to obronności lub bezpieczeństwu Państwa.
5. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa Państwa, Rada Ministrów może przedłużyć, w drodze rozporządzenia, czas trwania zasadniczej służby wojskowej o okres nie przekraczający łącznie jednego miesiąca.

Art. 83.

1. Do odbycia zasadniczej służby wojskowej powołuje się poborowych przeznaczonych stosownie do art. 45 do tej służby oraz poborowych, którzy zgłosili się ochotniczo do jej odbycia.
2. Do odbycia zasadniczej służby wojskowej określonej w art. 82 ust. 1 powołuje się również mężczyzn uznanych za zdolnych do służby wojskowej, którzy ukończyli siedemnaście lat życia i zgłosili się ochotniczo do tej służby.

Art. 84.

1. Ochotników określonych w art. 83 ust. 2 kieruje się do powiatowej komisji lekarskiej w celu ustalenia zdolności do służby wojskowej.
2. Wydanie orzeczenia o niezdolności ochotnika do służby wojskowej nie zwalnia go od obowiązku stawienia się do poboru w określonym terminie i miejscu.

Art. 85.

Żołnierze przeniesieni w czasie odbywania zasadniczej służby wojskowej do jednostki wojskowej, w której służba ta trwa dłużej lub krócej od okresu, na jaki ich powołano, są obowiązani do odbywania służby przez czas ustalony dla żołnierzy tej jednostki.

Art. 86.

1. Żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową mogą pełnić jak nadterminowo przez okres od jednego do czterech lat na podstawie dobrowolnego zgłoszenia.

2. Żołnierze pozostawieni w zasadniczej służbie wojskowej, stosownie do ust. 1, są obowiązani do nadterminowego pełnienia jej przez okres, na jaki się zgłosili.
3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczególne uprawnienia przysługujące żołnierzom w zakresie zakwaterowania, urlopów i innych świadczeń, których zgłoszenie do nadterminowego pełnienia zasadniczej służby wojskowej zostało przyjęte, z uwzględnieniem w szczególności uprawnień do korzystania z wojskowej służby zdrowia, przejazdów na koszt wojska i gratyfikacji urlopowej.

Art. 86a.

Do czasu trwania czynnej służby wojskowej nie zalicza się okresu samowolnego opuszczenia jednostki wojskowej, w której żołnierz odbywa służbę, lub wyznaczonego miejsca przebywania albo samowolnego pozostawiania poza nimi. Jednakże okres ten można zaliczyć do czasu trwania czynnej służby wojskowej, jeżeli w późniejszym okresie żołnierz wyróżnił się wzorową służbą.

Art. 87.

1. Żołnierza, który odbył zasadniczą służbę wojskową, przenosi się do rezerwy.
2. Przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej żołnierza zwalnia się z tej służby w razie:
 - 1) odbywania służby w kilku okresach,
 - 2) uznania go ze względu na stan zdrowia za trwale lub czasowo niezdolnego do służby wojskowej,
 - 3) konieczności sprawowania przez niego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny; przepis art. 39 ust. 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio,
 - 6) wybrania go do Sejmu,
 - 7) zarządzenia w stosunku do niego wykonania kary pozbawienia wolności, w tym również kary zastępczej.
4. Decyzję w sprawie zwolnienia żołnierza z zasadniczej służby wojskowej w przypadkach określonych w ust. 2, podejmuje właściwy organ wojskowy z urzędu lub na wniosek żołnierza. Decyzję doręcza się żołnierzowi na piśmie wraz z uzasadnieniem.
5. Od decyzji właściwego organu wojskowego przysługuje żołnierzowi odwołanie do organu wojskowego wyższego stopnia w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez organ wojskowy wyższego rzędu również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.
6. Po ustaniu przyczyn zwolnienia z zasadniczej służby wojskowej, określonych w ust. 2, żołnierza powołuje się do obycia pozostałego okresu tej służby, jeżeli nie zachodzą okoliczności uzasadniające udzielenie odroczenia z innego tytułu, albo przenosi się go do rezerwy.
7. Żołnierz odbywający zasadniczą służbę wojskową nadterminowo może być z niej zwolniony również przed upływem okresu, na który zgłosił się do tej służby, w szczególnych przypadkach określonych przez Ministra Obrony Narodowej.

**pkt 4 i 5 w ust. 2 oraz
ust. 3 w art. 87 skre-
ślane**

Art. 88.

1. O konieczności sprawowania przez żołnierza bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny orzeka wójt lub burmistrz (prezydent miasta).
2. Decyzję wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) doręcza się żołnierzowi i właściwemu organowi wojskowemu na piśmie wraz z uzasadnieniem.
3. Od decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługuje żołnierzowi oraz właściwemu organowi wojskowemu odwołanie do wojewody w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.
4. Ostateczne decyzje w sprawach, o których mowa w ust. 1, są wiążące dla dowódców jednostek wojskowych.

Art. 89.

1. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i zasady zwalniania żołnierzy z zasadniczej służby wojskowej przed jej odbyciem, a także szczegółowe zasady i tryb postępowania oraz właściwość organów wojskowych w tych sprawach.
2. Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady powoływania do odbycia pozostałego okresu zasadniczej służby wojskowej i przenoszenia do rezerwy.

Art. 90.

1. Żołnierze mogą być zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo z pozostawieniem w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej w przypadkach i na warunkach określonych przez Ministra Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.
2. Przeniesienie do rezerwy żołnierzy zwolnionych z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo następuje z upływem ustawowego czasu trwania tej służby, liczonego od dnia rozpoczęcia jej odbywania.
3. Przed przeniesieniem do rezerwy żołnierze zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo mogą być w każdym czasie wezwani do dalszego jej odbywania.

Rozdział 4**Służba wojskowa studentów i absolwentów szkół wyższych****Art. 91.**

Ileć w ustawie jest mowa o "absolwentach szkół wyższych", rozumie się przez to poborowych, którzy ukończyli ostatni rok nauki przewidziany programem jednolitych studiów magisterskich lub studiów wyższych zawodowych, a jeżeli bezpośrednio po ukończeniu studiów wyższych zawodowych podjęli naukę na uzupełniających studiach magisterskich - także poborowych, którzy ukończyli ostatni rok nauki przewidziany programem tych studiów - choćby studiów nie ukończyli, a studia były prowadzone w systemie dziennym, wieczorowym lub zaocznym.

Art. 92.

1. Absolwenci szkół wyższych są obowiązani, z zastrzeżeniem art. 95 i 96, do odbycia przeszkolenia wojskowego.
2. Obowiązkwowi odbycia przeszkolenia wojskowego podlegają również absolwenci szkół wyższych, którzy ukończyli studia za granicą.
3. Absolwenci szkół wyższych będący żołnierzami rezerwy mogą odbyć przeszkolenie wojskowe na własną prośbę.
4. Rada Ministrów może nałożyć, w drodze rozporządzenia, obowiązek odbycia przeszkolenia wojskowego również na absolwentki szkół wyższych posiadające kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej. Przepis art. 47 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 93.

1. Przeszkolenie wojskowe odbywa się w jednostkach wojskowych w wymiarze do sześciu miesięcy.
2. Poborowych powołuje się do odbycia przeszkolenia wojskowego nie później niż w ciągu osiemnastu miesięcy od dnia, w którym stali się absolwentami szkół wyższych, a jeżeli powołanie w tym terminie nie nastąpiło z przyczyn niezależnych od organów wojskowych albo z powodu złożenia wniosku o skierowanie do odbycia służby zastępczej - w ciągu następnych osiemnastu miesięcy.
3. W sprawach odroczenia przeszkolenia wojskowego absolwentom szkół wyższych, stosuje się odpowiednio art. 38-43, z zastrzeżeniem ust. 4.
4. Wojskowy komendant uzupełnień odracza absolwentowi szkoły wyższej, na jego wniosek, przeszkolenie wojskowe również wtedy, gdy bezpośrednio po ukończeniu studiów podjął on naukę na studiach doktoranckich prowadzonych w systemie studiów dziennych. W takim przypadku poborowego powołuje się na przeszkolenie wojskowe nie później niż w ciągu czterech lat od dnia rozpoczęcia tych studiów. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.
5. Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, tryb przeznaczenia absolwentów szkół wyższych do odbycia przeszkolenia wojskowego, sposób powoływania na to przeszkolenie, rodzaje i szczegółowy czas trwania tego przeszkolenia oraz sposób jego odbywania i zwalniania.
6. Koszty związane z odbywaniem przeszkolenia wojskowego przez absolwentów szkół wyższych pokrywa się z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej.

Art. 94.

1. Żołnierzy, którzy odbyli przeszkolenie wojskowe, oraz studentów, którzy odbyli zajęcia wojskowe określone w art. 95 ust. 1, przenosi się do rezerwy.
2. W sprawach zwalniania żołnierzy z przeszkolenia wojskowego przed jego odbyciem stosuje się odpowiednio art. 87-89.

Art. 95.

1. Studenci wyższych szkół morskich są obowiązani do odbycia zajęć wojskowych w czasie trwania studiów. Odbycie tych zajęć jest równoznaczne z odbyciem przeszkolenia wojskowego, o którym mowa w art. 93 ust. 1.
2. Zajęcia wojskowe są obowiązkowym przedmiotem nauki objętym planem studiów, prowadzonym w studium wojskowym będącym jednostką organizacyjną wyższej szkoły morskiej.
3. Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej, określa:
 - 1) w drodze rozporządzenia, tryb przeznaczania studentów wyższych szkół morskich do odbycia zajęć wojskowych oraz czas i sposób ich odbywania,
 - 2) organizację studium wojskowego,
 - 3) programy zajęć wojskowych.
4. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb pokrywania kosztów związanych z utworzeniem i działalnością studiów wojskowych, z uwzględnieniem faktu pokrywania tych kosztów z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej.

Art. 96.

1. Studenci i studentki akademii medycznych są obowiązani do odbycia zajęć z zakresu medycyny katastrof. Zajęcia te są obowiązkowym przedmiotem nauki objętym planem studiów.
2. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, określi, w drodze rozporządzenia, czas i sposób odbywania oraz program zajęć z zakresu medycyny katastrof, uwzględniając:
 - 1) liczbę godzin zajęć teoretycznych i praktycznych,
 - 2) program zajęć, w tym medyczne postępowanie ratownicze, doraźne postępowanie medyczne i zagadnienia psychologiczne.

Art. 97.

1. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może zwolnić absolwentów niektórych szkół wyższych z obowiązku odbycia przeszkolenia wojskowego.
2. Studenci, którzy nie stali się absolwentami szkół wyższych podlegają obowiązkowi odbycia czynnej służby wojskowej na zasadach ogólnych.

Art. 98.

1. Poborowi, o których mowa w art. 92 ust. 1 i art. 95 ust. 1, skierowani do odbycia służby zastępczej, odbywają tę służbę po dniu, w którym stali się absolwentami szkół wyższych.
2. Poborowi, którzy nie zostali skierowani do odbycia służby zastępczej, podlegają powołaniu do odbycia przeszkolenia wojskowego, o którym mowa w art. 93 ust. 1.

Rozdział 5**Służba wojskowa żołnierzy rezerwy****Art. 99.**

Żołnierzami rezerwy są osoby przeniesione do rezerwy na podstawie przepisów niniejszej ustawy.

Art. 100.

1. Obowiązek służby wojskowej żołnierzy rezerwy polega na odbywaniu ćwiczeń wojskowych.
2. Do odbycia ćwiczeń wojskowych nie powołuje się żołnierzy rezerwy, którzy:
 - 1) prowadzą własną kampanię wyborczą - w czasie jej trwania,
 - 2) zostali wybrani do Sejmu, Senatu lub organów samorządu terytorialnego - w czasie trwania kadencji, **art. 102 skreślony**
 - 3) odbyli służbę zastępczą.
3. Niezależnie od ćwiczeń wojskowych, podoficerów, chorążych i oficerów rezerwy można powołać do okresowej służby wojskowej w przypadkach uzasadnionych potrzebami obrony Państwa lub potrzebami Sił Zbrojnych, a także zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

Art. 101.

1. Wojskowy komendant uzupełnień z urzędu zawiadamia żołnierza rezerwy o planowanym powołaniu na ćwiczenia wojskowe w danym roku kalendarzowym, nie później niż na trzy miesiące przed dniem powołania.
2. Przepisu ust.1 nie stosuje się do żołnierzy rezerwy powoływanych na ćwiczenia wojskowe w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

Art. 103.

1. Łączny czas trwania ćwiczeń wojskowych przez cały okres pozostawania żołnierza w rezerwie nie może przekraczać:
 - 1) dla szeregowych i podoficerów, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową - dziewięć miesięcy,
 - 2) dla szeregowych i podoficerów, którzy nie odbyli zasadniczej służby wojskowej - dwunastu miesięcy,
 - 3) dla chorążych i oficerów - osiemnastu miesięcy.
2. Ćwiczenia wojskowe odbyte w stopniu szeregowego lub w stopniu podoficerskim zalicza się do łącznego czasu ćwiczeń wojskowych ustalonego dla chorążych i oficerów.

Art. 104.

1. Czas trwania ćwiczeń wojskowych nie może przekraczać łącznie dziewięćdziesięciu dni w ciągu roku.

2. Powołanie do odbycia ćwiczeń wojskowych może nastąpić: najwyżej raz w roku, a ćwiczeń trwających do dwudziestu czterech godzin - nie więcej niż trzy razy w roku.
2. W przypadkach, gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa Państwa, Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia może przedłużyć czas trwania ćwiczeń wojskowych o okres nie przekraczający łącznie trzydziestu dni w ciągu roku.

Art. 105.

Przepisów art. 103 i 104 nie stosuje się do ćwiczeń wojskowych związanych z udziałem w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków.

Art. 106.

Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, sposób i formę odbywania ćwiczeń wojskowych oraz ich ilość i czas trwania dla poszczególnych grup żołnierzy rezerwy, stosownie do ich wieku oraz stopnia i rodzaju wyszkolenia wojskowego.

Art. 107.

Duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, oraz członkowie zakonów mogą być powoływani do odbywania ćwiczeń wojskowych tylko w celu przeszkolenia do pełnienia funkcji kapelana wojskowego, za zgodą właściwego przełożonego kościelnego.

Art. 108.

1. Do okresowej służby wojskowej powołuje się podoficerów, chorążych i oficerów rezerwy.
2. Łączny czas trwania okresowej służby wojskowej nie może przekraczać dwunastu miesięcy przez okres pozostawania żołnierza w rezerwie.
3. Jeżeli żołnierz podlegający zwolnieniu z okresowej służby wojskowej w związku z upływem czasu trwania tej służby lub orzeczeniem niezdolności do służby wojskowej jest niezdolny do pracy z powodu choroby stwierdzonej orzeczeniem lekarskim, czas trwania okresowej służby wojskowej przedłuża się na jego prośbę na okres choroby, nie przekraczający sześciu miesięcy.
4. Szczegółowe prawa i obowiązki żołnierzy pełniących okresową służbę wojskową określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

Rozdział 6**Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny****Art. 109.**

1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej oraz żołnierze rezerwy niezależnie od ich przeznaczenia mogą być w każdym czasie powołani do czynnej służby wojskowej.
2. Do czynnej służby wojskowej mogą być powołane również inne osoby, które zgłosiły się do pełnienia tej służby w drodze zaciągu ochotniczego.
- 2a. Zaciąg ochotniczy przeprowadza wojskowy komendant uzupełnień właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego ochotnika, trwającego ponad dwa miesiące.
- 2b. Obywatele polscy mający stałe miejsce zamieszkania za granicą w sprawach zaciągu ochotniczego zgłaszają się do polskich przedstawicielstw dyplomatycznych.
- 2c. W ramach zaciągu ochotniczego nie powołuje się do czynnej służby wojskowej osób, które na podstawie odrębnych przepisów nie podlegają obowiązkowi tej służby w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.
3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przeprowadzania zaciągu ochotniczego, z uwzględnieniem sytuacji, w których przeprowadzany będzie zaciąg, sposobu ogłaszania zaciągu, warunków, jakie muszą spełniać osoby podejmujące zaciąg, oraz sposobu postępowania z osobami zgłaszającymi się w ramach zaciągu ochotniczego bezpośrednio do dowódców jednostek wojskowych.

Art. 110.

Żołnierze odbywający czynną służbę wojskową w chwili ogłoszenia mobilizacji i wybuchu wojny oraz żołnierze powołani do tej służby stosownie do art.109 pozostają w czynnej służbie wojskowej do czasu zwolnienia.

Art. 111.

1. Żołnierze powołani do czynnej służby wojskowej mogą być przeznaczeni do pełnienia tej służby w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych.
2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb przeznaczania żołnierzy do służby w jednostkach zmilitaryzowanych, z uwzględnieniem sytuacji i czasu, w których następuje nadanie przeznaczenia do służby, oraz określeniem rodzajów jednostek, w których służba ta jest odbywana.

Art. 112.

1. Duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, mogą być powołani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych.

2. Słuchacze seminariów i szkół duchownych oraz członkowie zakonów mogą być powołani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

Art. 113.

1. Przeprowadzenie poboru zarządza Minister Obrony Narodowej.
2. Minister Obrony Narodowej może zarządzić objęcie obowiązkiem stawienia się do poboru:
 - 1) mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą osiemnaście lat życia,
 - 2) kobiet posiadających kwalifikacje przydatne do służby wojskowej, które w danym roku kalendarzowym kończą osiemnaście, a nie przekroczyły czterdziestu lat życia i nie są żołnierzami rezerwy,
 - 3) osób uznanych za czasowo niezdolne do służby wojskowej.
3. Osoby wymienione w ust. 2 są poborowymi w rozumieniu art. 109 ust. 1.

Art. 114.

1. Do przeprowadzania poboru są właściwe wojewódzkie sztaby wojskowe.
2. Szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych powołują powiatowe i wojewódzkie komisje poborowe w składzie określonym przez Ministra Obrony Narodowej.
3. Orzeczenia powiatowych komisji poborowych są ostateczne.
4. Orzeczenie powiatowej komisji poborowej może być zmienione lub uchylone przez wojewódzką komisję poborową tylko w trybie nadzoru, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa lub jest oczywiście błędne.

Art. 115.

Odroczenia czynnej służby wojskowej udziela się tylko ze względu na stan zdrowia, na czas ustalony przez powiatową komisję poborową, nie dłuższy jednak niż sześć miesięcy. Po upływie tego okresu poborowy korzystający z odroczenia obowiązany jest stawić się ponownie przed właściwą komisją poborową.

Art. 116.

1. Nie powołuje się do czynnej służby wojskowej osób, które ze względu na posiadane kwalifikacje lub zajmowane stanowiska pracy są niezbędne dla zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa Państwa.
2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, kategorie osób, o których mowa w ust. 1, a także zasady i tryb ich reklamowania od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej.

Art. 117.

1. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje:
 - 1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za trwale niezdolnego do służby wojskowej,

- 2) w razie demobilizacji poszczególnych roczników lub grup żołnierzy określonych przez Ministra Obrony Narodowej.
2. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej może nastąpić:
 - 1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za czasowo niezdolnego do służby wojskowej,
 - 2) w przypadku reklamowania.
 3. Żołnierze zwolnieni z czynnej służby wojskowej obowiązani są zgłosić się osobiście w ciągu siedmiu dni od dnia zwolnienia ze służby do właściwej ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) wojskowej komendy uzupełnień w celu dokonania odpowiednich zmian w ewidencji wojskowej.

Rozdział 7

Szczególne uprawnienia żołnierzy i ich rodzin

Art. 118.

1. W okresie między dniem doręczenia pracownikowi karty powołania do czynnej służby wojskowej a jej odbyciem stosunek pracy nie może być przez pracodawcę wypowiedziany ani rozwiązany.
2. Jeżeli okres dokonanego przez pracodawcę lub przez pracownika wypowiedzenia stosunku pracy upływa po dniu doręczenia pracownikowi karty powołania do czynnej służby wojskowej, wypowiedzenie staje się bezskuteczne. W tym przypadku rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić tylko na żądanie pracownika.
3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do umów o pracę zawartych na okres próbny. W razie upływu okresu próbnego po powołaniu pracownika do czynnej służby wojskowej umowę o pracę uważa się za zawartą na czas nie określony.
4. Przepisy ust. 1-3 nie dotyczą pracowników powołanych do czynnej służby wojskowej, która ma być odbywana w formie jednodniowych ćwiczeń.
5. Umowa o pracę zawarta na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy ulega jednakże rozwiązaniu z upływem terminu określonego w umowie.
6. Przepisów ust. 1-5 nie stosuje się, jeżeli pracodawca może rozwiązać umowę o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika oraz w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji zakładu pracy. W tych przypadkach rozwiązanie stosunku pracy następuje na zasadach ogólnych.

Art. 119.

1. Na wniosek pracownika, któremu doręczono kartę powołania do czynnej służby wojskowej, pracodawca jest obowiązany udzielić mu zwolnienia od pracy bez zachowania prawa do wynagrodzenia:
 - 1) na dwa dni, jeżeli pracownikowi doręczono kartę powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej,
 - 2) na jeden dzień, jeżeli pracownikowi doręczono kartę powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych trwających powyżej trzydziestu dni,
2. Przepisu ust.1 nie stosuje się, jeżeli doręczona karta powołania zobowiązuje do natychmiastowego stawiennictwa.

3. Na wniosek pracownika, który odbył ćwiczenia wojskowe trwające powyżej trzydziestu dni, pracodawca jest obowiązany udzielić mu zwolnienia od pracy po odbyciu tych ćwiczeń na jeden dzień, bez zachowania prawa do wynagrodzenia.
4. W przypadkach określonych w ust. 1 i 3 pracodawca może - na własny koszt - wypłacić pracownikowi wynagrodzenie za czas zwolnienia od pracy.

Art. 119a.

1. Żołnierzowi rezerwy, który odbył ćwiczenia wojskowe, z wyjątkiem ćwiczeń trwających do dwudziestu czterech godzin odbywanych w czasie lub dniu wolnym od pracy, przysługuje świadczenie pieniężne rekompensujące utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych.
2. Świadczenie pieniężne za każdy dzień ćwiczeń wojskowych stanowi kwota 1/30 miesięcznego wynagrodzenia lub dochodu, o których mowa w ust. 1, pomnożona przez liczbę dni odbytych ćwiczeń wojskowych, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Kwota dziennego świadczenia pieniężnego nie może być wyższa od 1/30 dwupółkrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, którego wysokość ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.
4. Świadczenie pieniężne nie przysługuje żołnierzowi rezerwy powołanemu na ćwiczenia wojskowe, jeżeli otrzymał od pracodawcy wynagrodzenie za okres odbywania ćwiczeń wojskowych.
5. Świadczenie pieniężne ustala i wypłaca wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na udokumentowany wniosek uprawnionego żołnierza rezerwy, złożony nie później niż w ciągu trzech miesięcy od zakończenia ćwiczeń wojskowych, z zastrzeżeniem ust. 6.
6. Świadczenie pieniężne wypłaca się w kwocie pomniejszonej o uposażenie, jakie żołnierz rezerwy otrzymał z tytułu odbytych ćwiczeń wojskowych.
7. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń pieniężnych pokrywane są z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej.
8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób ustalania i wypłacania świadczenia pieniężnego, zwrotu wydatków z tego tytułu organom samorządu terytorialnego oraz tryb postępowania i właściwość organów w tych sprawach.

Art. 120.

1. Pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.
2. Pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę po raz pierwszy lub u innego pracodawcy niż ten, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabywania lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom u pracodawcy, u którego podjął pracę.

3. Pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą tylko uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej, a także uprawnienia emerytalno-rentowe.
4. Terminy przewidziane w ust. 1 i 2 uważa się za zachowane, jeżeli pracownik nie mógł podjąć pracy z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.
5. Przepisy ust. 1-4 stosuje się, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują korzystniejszych uprawnień.
6. Przepisy ust. 1-3 nie naruszają uprawnień bezrobotnych, określonych w odrębnych przepisach.

Art. 121.

1. Żołnierze rezerwy, którzy w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, z zastrzeżeniem art. 120 ust. 4, nie mogą podjąć pracy wskutek ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy, u którego byli zatrudnieni w dniu powołania do tej służby, albo rozwiązania z nimi stosunku pracy z przyczyn dotyczących tego pracodawcy, a także którzy z innych przyczyn poszukują pracy - korzystają z pierwszeństwa w zakresie pośrednictwa pracy.
2. Minister właściwy do spraw pracy w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia pośrednictwa pracy w stosunku do żołnierzy rezerwy, o których mowa w ust. 1.

Art. 122.

1. Pracodawca, który zatrudnił pracownika w dniu powołania do czynnej służby wojskowej, jest obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz wynagrodzenia, jeżeli w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia ze służby pracownik zgłosił się do tego zakładu w celu podjęcia pracy. Niezachowanie tego terminu powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że nastąpiło z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.
2. Jeżeli pracownik uzyskał podczas odbywania czynnej służby wojskowej inne lub wyższe niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, pracodawca jest obowiązany na wniosek pracownika zatrudnić go w miarę możliwości na stanowisku, które odpowiada nabytym w wojsku kwalifikacjom.

Art. 123.

Pracownik, który podjął pracę po przedterminowym zwolnieniu z zasadniczej służby wojskowej z pozostawieniem w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej - w razie wezwania do dalszego odbywania tej służby - jest obowiązany stawić się do pracy następnego dnia po zwolnieniu ze służby.

Art. 124.

1. Pracodawca udziela pracownikowi powołanemu do odbycia ćwiczeń wojskowych urlopu bezpłatnego na okres trwania tych ćwiczeń, z wyjątkiem ćwiczeń

trwających do dwudziestu czterech godzin, odbywanych w czasie lub w dniu wolnym od pracy.

2. W czasie trwania urlopu bezpłatnego, o których mowa w ust. 1, pracownik zachowuje wszystkie uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia.

Art. 125.

Pracownik powołany do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej otrzymuje od pracodawcy odprawę w wysokości dwutygodniowego wynagrodzenia obliczonego według zasad określonych dla ustalania ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy. Odprawa nie przysługuje w razie ponownego powołania do tej samej służby.

Art. 126.

W okresie odbywania przez żołnierza zasadniczej służby wojskowej rozwiązanie przez pracodawcę stosunku pracy z żoną żołnierza może nastąpić wyłącznie z winy pracownicy oraz w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy.

Art. 127.

1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) uznaje poborowego, któremu doręczono kartę powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej, oraz żołnierza odbywającego tę służbę, z wyjątkiem żołnierza pełniącego ją nadterminowo – na ich wnioski lub uprawnionego członka rodziny – za posiadającego na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny. Przepis art. 128 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
3. Decyzję wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) doręcza się osobie, która wniosła podanie wraz z uzasadnieniem.
4. Od decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługuje osobie, która wniosła podanie, odwołanie do wojewody w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

Art. 128.

1. Żołnierzom zasadniczej służby wojskowej posiadającym na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny w czasie odbywania służby przysługuje, z zastrzeżeniem ust. 4 i 5, zasiłek w kwocie najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników, określonego przez ministra właściwego do spraw pracy na podstawie Kodeksu pracy.
2. Członkami rodziny żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową, pozostającymi na jego wyłącznym utrzymaniu, są jego żona, dzieci, rodzice oraz osoby, względem których żołnierza obciąża obowiązek alimentacyjny, o ile, z zastrzeżeniem ust. 4 i 5, nie uzyskują oni dochodu lub uzyskiwany przez nie dochód z jakiegokolwiek tytułu jest niższy od najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników, określonego przez ministra właściwego do spraw pracy na podstawie Kodeksu pracy *[, i pozostawali z nim we wspólnym gospodarstwie domowym przed powołaniem go do służby wojskowej]*.

w ust. 2 w art. 128
wyrazy na końcu
niezgodne z Konstytucją - wyrok TK
(Dz.U. 2001 r. Nr 48,
poz. 506)

ust. 2 w art. 127 skreślony

3. Przepisu ust.2 nie stosuje się do osób wymienionych w tym przepisie, jeśli utraciły prawo do zasiłku dla bezrobotnych z powodu upływu okresu jego pobierania, z wyjątkiem żony żołnierza.
4. Jeżeli łączny miesięczny dochód uzyskiwany przez osoby, o których mowa w ust. 2, jest niższy od kwoty najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników określonego przez ministra właściwego do spraw pracy, zasiłek, o którym mowa w ust. 1, przysługuje w wysokości stanowiącej różnicę między kwotą najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników, a wysokością tego dochodu.
5. Zasiłek nie przysługuje, jeżeli osoby, o których mowa w ust. 2, uzyskują łącznie dochód równy kwocie najniższego wynagrodzenia, o której mowa w ust. 1, lub wyższy od niej.

Art. 128a.

1. Żołnierzowi, na którym ciąży obowiązek alimentacyjny na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu lub umowy, wypłaca się zasiłek w wysokości świadczenia alimentacyjnego, jednak nie wyższy niż w kwocie, o której mowa w art. 128 ust. 1. Zasiłek może być wypłacony bezpośrednio osobie, której przysługuje świadczenie alimentacyjne, lub jej pełnomocnikowi, na ich wniosek.
2. Żołnierzowi, którego członkom rodziny w myśl odrębnych przepisów przysługuje zasiłek rodzinny, wypłaca się ten zasiłek w wysokości określonej w tych przepisach.

Art. 128b.

1. Decyzję o przyznaniu żołnierzowi zasiłku, o którym mowa w art. 128 ust.1 i art. 128a, wydaje dowódca jednostki wojskowej na podstawie udokumentowanego wniosku tego żołnierza.
2. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje żołnierzowi odwołanie do organu wojskowego wyższego stopnia, określonego w odrębnych przepisach.
3. Zasiłek, o którym mowa w art. 128 ust. 1 oraz w art. 128a, wypłaca dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz odbywa służbę.

Art. 128c.

Żołnierz, który podał nieprawdziwe dane w celu uzyskania nienależnego zasiłku lub uzyskania zasiłku w wyższej wysokości, niż mu przysługuje albo nie zawiadomił o okolicznościach powodujących zmianę wysokości zasiłku lub wygaśnięcie decyzji o jego przyznaniu, jest obowiązany do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku lub jego części wraz z odsetkami ustawowymi.

Art. 128d.

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb przyznawania i wypłacania zasiłków na utrzymanie członków rodziny, o których mowa w art. 128 ust. 1 i art. 128a ust. 1.

Art. 129.

1. Członkom rodzin żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Prawo to przysługuje również przez czas określony żołnierzom zwolnionym z tej służby i członkom ich rodzin oraz innym żołnierzom zwolnionym z czynnej służby wojskowej.
2. Minister Obrony Narodowej oraz minister właściwy do spraw zdrowia określają w drodze rozporządzenia zasady korzystania ze świadczeń przewidzianych w ust. 1, osoby uprawnione do korzystania z tych świadczeń, zakres i tryb ich udzielania oraz przypadki i czas, przez jaki one przysługują.

Art. 130.

1. Członków rodziny żołnierza odbywającego czynną służbę wojskową, którzy zamieszkiwali wspólnie z nim w dniu powołania go do tej służby, nie wolno usuwać przymusowo z lokali mieszkalnych zajmowanych na podstawie tytułu prawnego, z zastrzeżeniem przepisu ust. 2.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli żołnierz nie został uznany za posiadającego na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny i zwłoka z zapłatą należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego wynosi co najmniej dwa pełne okresy płatności.
3. Nie wolno również zajmować lokali mieszkalnych żołnierzy samotnych odbywających czynną służbę wojskową.

**Obw. Prez. TK dot.
art. 131 ust. 2 pkt 1
(Dz.U. z 1998 r. Nr
146, poz. 961)**

Art. 131.

1. Żołnierzom uznanym za posiadających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny oraz żołnierzom samotnym w okresie odbywania przez nich czynnej służby wojskowej, z wyjątkiem nadterminowej zasadniczej służby wojskowej i okresowej służby wojskowej:
 - 1) pokrywa się:
 - a) należności z tytułu najmu lokalu mieszkalnego zajmowanego na podstawie decyzji administracyjnej,
 - b) należności z tytułu zajmowania spółdzielczego lokalu mieszkalnego typu lokatorskiego,
 - c) bieżące opłaty eksploatacyjne z tytułu zajmowania spółdzielczego lokalu mieszkalnego typu własnościowego,
 - d) należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego na podstawie umowy cywilnoprawnej w formie ryczałtu, którego wysokość określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia,
 - e) bieżące należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot odrębnej własności w rozumieniu przepisów o własności lokali, albo domu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot własności żołnierza,
 - 2) zawiesza się spłatę:
 - a) pożyczki uzyskanej z zakładowego funduszu mieszkaniowego,

- b) kredytu lub pożyczki udzielonych przez banki lub instytucje uprawnione do udzielania kredytów lub pożyczek, chyba że strony w umowie postanowiły inaczej.
2. Pożyczka i kredyty, o których mowa w ust. 1 pkt 2, w okresie zawieszenia ich spłaty nie podlegają oprocentowaniu.
 3. Uprawnienia, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują również małżonkom żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową, jeżeli ze względu na nie żołnierze zostali uznani za posiadających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny.
 4. Warunkiem korzystania z uprawnień wymienionych:
 - 1) w ust. 1 w pkt 1 - jest nieoddanie lokalu mieszkalnego albo domu mieszkalnego do bezpłatnego używania albo w najem lub podnajem,
 - 2) w ust. 1 w pkt 2 oraz w ust. 2 - jest zaciągnięcie kredytu lub pożyczki przed dniem powołania żołnierza do czynnej służby wojskowej.
 5. Przepisów ust. 1, 2 i 4 nie stosuje się do żołnierzy samotnych odbywających ćwiczenia wojskowe trwające poniżej trzydziestu dni.
 6. Należności i opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 1, wypłacają wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).

Art. 132.

1. Wydatki z tytułu zasiłków, należności i opłat, o których mowa w art. 128, art. 128a i art. 131 ust. 1 pkt 1, pokrywane są z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej, natomiast w przypadku żołnierzy odbywających służbę wojskową w jednostkach wojskowych podporządkowanych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych - z budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, a w przypadku poborowych odbywających służbę zastępczą - z budżetu Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej.
2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa:
 - a) szczegółowe zasady i tryb pokrywania należności i opłat, o których mowa w art. 131 ust. 1 pkt 1,
 - b) tryb zwrotu organom samorządu terytorialnego wydatków poniesionych na cele wymienione w ust. 1,
 - c) szczegółowe zasady i tryb zawieszania spłat pożyczek i kredytów, o których mowa w art. 131 ust. 1 pkt 2.

Art. 133.

Członkom rodzin żołnierzy odbywających okresową służbę wojskową przysługuje:

- 1) prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń zakładów publicznych opieki zdrowotnej - na zasadach, w zakresie i trybie oraz przez osoby określone przez Ministra Obrony Narodowej oraz ministra właściwego do spraw zdrowia w drodze rozporządzenia,

art. 133 traci moc w zakresie uregulowanym (Dz.U. 1997r. Nr 28, poz. 153 - art. 170 pkt 1) z dniem 1.01.1999 r.

pkt 2 w art. 133 utracił moc

Art. 134.

Przepisy art. 118-132 stosuje się odpowiednio do absolwentów szkół wyższych odbywających przeszkolenie wojskowe oraz członków ich rodzin.

Art. 135.

1. Przepisy art. 118, art. 119 ust. 1, 2 i 4, art. 120, art. 122, art. 124 - 126, art. 129 - 132 stosuje się do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, jeżeli odpowiednie przepisy nie stanowią inaczej.
2. Członkowie rodziny pozostający na wyłącznym utrzymaniu żołnierza pełniącego służbę wojskową, o której mowa w ust. 1, zachowują prawo do wszystkich świadczeń od pracodawcy, który zatrudnił żołnierza w dniu powołania go do służby, przysługujących członkom rodziny innych pracowników zatrudnionych przez tego pracodawcę.
3. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określa:
 - 1) kategorie żołnierzy pełniących służbę wojskową określoną w ust.1, których członkowie rodziny pozostający na ich utrzymaniu uprawnieni są do zasiłków wojennych,
 - 2) wysokość, zasady i tryb przyznawania zasiłków wojennych.

Art. 136.

Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, może przyznać żołnierzom oraz członkom ich rodzin inne szczególne uprawnienia lub ulgi, określając zasady i warunki korzystania z nich.

Dział IV
Obrona cywilna**Rozdział 1**
Przepisy ogólne**Art. 137.**

Obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Art. 138.

1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej.
2. Formacje obrony cywilnej składają się z oddziałów obrony cywilnej przeznaczonych do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych oraz innych jednostek tych formacji.
3. Formacje obrony cywilnej tworzą, w drodze rozporządzenia, ministrowie, a wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) - w drodze zarządzenia, uwzględniając w szczególności: skalę występujących zagro-

zeń, rodzaj formacji, ich przeznaczenie oraz stan osobowy i organizację wewnętrzną.

4. Formacje obrony cywilnej mogą tworzyć także pracodawcy.

Art. 139.

1. Obowiązek obywateli w zakresie obrony cywilnej polega na:

1) odbywaniu:

- a) służby w obronie cywilnej,
- b) przysposobienia obronnego młodzieży szkolnej,
- c) szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony ludności,

2) wykonywaniu innych zadań przewidzianych w ustawie.

2. Służbę w obronie cywilnej odbywa się w formacjach obrony cywilnej.

3. Służba w obronie cywilnej może być odbywana również w jednostkach organizacyjnych nie będących formacjami obrony cywilnej, określonych przez Radę Ministrów.

4. Osoby podlegające obowiązkowi służby w obronie cywilnej mogą być zobowiązane w ramach tej służby do wykonywania prac niezbędnych dla potrzeb obrony cywilnej oraz do udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

4a. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady zwalniania przez pracodawców z obowiązku świadczenia pracy osób powołanych do służby w obronie cywilnej w związku ze zwalczaniem klęsk żywiołowych, katastrof i zagrożeń środowiska, biorąc pod uwagę zasady zrekompensowania utraconego wynagrodzenia i uwzględniając w szczególności profil działania zakładu.

5. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, stanowiska w urzędach organów administracji rządowej i innych organów państwowych, instytucjach państwowych, urzędach organów samorządu terytorialnego oraz u przedsiębiorców i w innych jednostkach organizacyjnych, uznawane za równorzędne z odbywaniem służby w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności stanowiska związane z ochroną ludności i zwalczaniem klęsk żywiołowych.

Art. 140.

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) zadania obrony cywilnej oraz obowiązki i uprawnienia organów administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, a także organizacji społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem zasad planowania i organizacji działań ratowniczych, monitorowania zagrożeń, szkolenia i upowszechniania problematyki obrony cywilnej,
- 2) zasady zwalczania klęsk żywiołowych, katastrof i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków przez obronę cywilną, uwzględniając w szczególności zasady współdziałania z innymi służbami i kompetencje w tej dziedzinie,
- 3) ogólne zasady tworzenia i przeznaczania formacji obrony cywilnej, uwzględniając w szczególności ich modelowe struktury organizacyjne i podporządkowanie, oraz zasady wyposażenia w ich niezbędny sprzęt i środki.

Rozdział 2

Służba w obronie cywilnej

Art. 141.

Obowiązek służby w obronie cywilnej polega na:

- 1) odbywaniu w czasie pokoju:
 - a) zasadniczej służby lub szkolenia poborowych,
 - b) ćwiczeń,
- 2) pełnieniu w czasie wojny czynnej służby.

Art. 142.

1. Obowiązkowi służby w obronie cywilnej podlegają:

- 1) poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej, przeznaczeni do odbycia:
 - a) zasadniczej służby w oddziałach obrony cywilnej, jeżeli nie korzystają z odroczenia zasadniczej służby wojskowej,
 - b) szkolenia poborowych w tych oddziałach,
- 2) przeznaczeni do tej służby:
 - a) żołnierze rezerwy nie przewidziani do służby wojskowej albo do służby w jednostkach zmilitaryzowanych,
 - b) mężczyźni nie podlegający obowiązkowi służby wojskowej, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą sześćdziesiąt lat życia,
 - c) kobiety począwszy od 1 stycznia roku, w którym kończą osiemnaście lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą pięćdziesiąt lat życia.

2. Obowiązkowi odbycia szkolenia poborowych w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej mogą być również poddani przedpoborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej, którzy zgłosili się ochotniczo do tego szkolenia.

3. Obowiązkowi służby w obronie cywilnej nie podlegają:

- 1) osoby zaliczone do jednej z grup inwalidów,
- 2) kobiety w ciąży i w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu,
- 3) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu,
- 4) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi od lat ośmiu do szesnastu lub nad osobami wspólnie zamieszkałymi, zaliczonymi do I grupy inwalidów albo obłożnie chorymi, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innej osobie.

Art. 143.

1. Poborowych przeznacza i powołuje do zasadniczej służby w obronie cywilnej wojskowy komendant uzupełnień.

2. Osoby, o których mowa w art. 142 ust.1 pkt 2, przeznacza do służby w obronie cywilnej komendant formacji obrony cywilnej lub kierownik jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust.3, a na stanowisko komendanta formacji - pracodawca albo wójt lub burmistrz (prezydent miasta), po zasięgnięciu, w uza-

- sadnionych przypadkach, opinii lekarza publicznego zakładu społecznego służby zdrowia.
3. Powołanie do zasadniczej służby w obronie cywilnej następuje za pomocą karty powołania do tej służby.
 4. Przeznaczenie do służby w obronie cywilnej osób, o których mowa w ust.2, następuje w drodze nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego do służby w określonej:
 - 1) formacji obrony cywilnej lub
 - 2) jednostce organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust.3.
 5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, kategorie żołnierzy rezerwy, których przeznaczenie do służby w obronie cywilnej wymaga zgody wojskowego komendanta uzupełnień, z uwzględnieniem celu powołania do służby w obronie cywilnej oraz zadań, jakie mają tam wykonywać.

Art. 144.

1. Poborowi powołani do zasadniczej służby w obronie cywilnej są obowiązani zgłosić się do tej służby w terminie i miejscu określonych w karcie powołania.
2. Dniem powołania do zasadniczej służby w obronie cywilnej jest określony w karcie powołania dzień stawienia się do tej służby.
3. Osoby wymienione w art. 142 ust.1 pkt 2 są obowiązane zgłaszać się do służby w terminie i miejscu określonych w karcie przydziału do służby w formacji obrony cywilnej albo w wezwaniu komendanta oddziału lub kierownika jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust.3; przepis art. 61 ust.2 stosuje się odpowiednio.

Art. 145.

1. Zasadniczą służbę w obronie cywilnej poborowi odbywają w jednym, nieprzerwanym okresie przez osiemnaście miesięcy.
2. Zasadnicza służba w obronie cywilnej może być odbywana także w kilku okresach w ciągu trzech lat, w łącznym wymiarze osiemnastu miesięcy. Podział służby na okresy ustala Szef Obrony Cywilnej Kraju.
3. Poborowi z dniem stawienia się do zasadniczej służby w obronie cywilnej otrzymują bez szczególnego nadania tytuł ratownika. Nadanie tytułu starszego junaka następuje w drodze mianowania.
4. Junacy odbywają zasadniczą służbę w obronie cywilnej w formie skoszarowanej lub nie skoszarowanej w oddziałach obrony cywilnej i przechodzą szkolenie praktyczne w zakresie przygotowania obrony cywilnej. Formę odbywania służby określa organ, który tworzy oddział obrony cywilnej w ramach formacji obrony cywilnej.
5. W zakresie zwalniania ratowników z zasadniczej służby w obronie cywilnej przed jej odbyciem stosuje się zasady określone w art. 87 ust. 2-6 oraz zasady i tryb określone w art. 88.

Art. 146.

1. Szkolenie poborowych w obronie cywilnej polega na odbywaniu w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej w okresie trzech lat:
 - 1) zajęć szkoleniowych organizowanych w czasie wolnym od pracy,
 - 2) przeszkolenia na obozie szkoleniowym przez okres do trzydziestu dni.
2. Łączny czas szkolenia poborowych w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej nie może przekraczać sześćdziesięciu dni w roku, w tym dwudziestu dni ustawowo wolnych od pracy.
3. Do czasu szkolenia poborowych nie wlicza się udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków. Zajęcia szkoleniowe w okresie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków mogą być prowadzone w czasie pracy.
4. Szkoleniem poborowych w obronie cywilnej mogą być objęte również kobiety uznane za zdolne do służby wojskowej. Powołanie kobiet do odbywania tego szkolenia może nastąpić do końca roku kalendarzowego, w którym kończą dwadzieścia cztery lata życia.

Art. 147.

1. Szef Obrony Cywilnej Kraju może skrócić czas trwania zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej.
2. Poborowych, którzy odbyli zasadniczą służbę lub szkolenie poborowych w obronie cywilnej, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy.

Art. 148.

1. Ćwiczenia odbywa się w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej lub w jednostkach organizacyjnych, o których mowa w art. 139 ust.3, w czasie wolnym od pracy w wymiarze do piętnastu dni w roku, w tym nie więcej niż pięć dni ustawowo wolnych od pracy.
2. Osoby przeznaczone do pełnienia funkcji instruktorskich i kierowniczych, niezależnie od ćwiczeń określonych w ust.1, mogą być wzywane raz na trzy lata do odbycia ćwiczeń trwających w sposób ciągły do piętnastu dni.
3. Łączny czas trwania ćwiczeń w obronie cywilnej przez cały okres podlegania obowiązkowi służby w obronie cywilnej nie może przekraczać okresów ustalonych w art. 103.
4. Do czasu trwania ćwiczeń w obronie cywilnej nie wlicza się okresów udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków. W okresie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska lub usuwania ich skutków ćwiczenia mogą być prowadzone w czasie pracy.
5. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony Państwa, Rada Ministrów w drodze rozporządzenia może przedłużyć czas trwania ćwiczeń, o których mowa w ust.1, o okres nie przekraczający łącznie piętnastu dni oraz zarządzić przeprowadzenie tych ćwiczeń w czasie pracy.

Art. 149.

1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby powołane i przeznaczone do służby w obronie cywilnej są obowiązane do pełnienia czynnej służby przez czas i w zakresie wynikającym z wykonywania zadań.
2. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, jednostki organizacyjne obrony cywilnej, w których w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny czynna służba jest pełniona bezterminowo, biorąc pod uwagę jednostki, do których zadań należy wykrywanie zagrożeń, alarmowanie i prowadzenie akcji ratunkowych.
3. Osoby pełniące czynną służbę w obronie cywilnej mogą być skoszarowane na zarządzenie organu tworzącego jednostkę organizacyjną obrony cywilnej.

Art. 150.

Osoby odbywające służbę w obronie cywilnej są zobowiązane do wykonywania poleceń przełożonych w sprawach związanych z pełnieniem tej służby i wykonywaniem zadań obrony cywilnej.

Art. 151.

Do ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 65.

Art. 152.

1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej za wzorową służbę oraz za osiągnięcia w wykonywaniu zadań obrony cywilnej mogą być udzielane następujące wyróżnienia:
 - 1) pochwała,
 - 2) pismo pochwalne,
 - 3) krótkoterminowy urlop,
 - 4) nagroda rzeczowa lub pieniężna,
 - 5) dyplom uznania,
 - 6) nadanie wyróżniającego tytułu i odznaki wzorowego ratownika,
 - 7) wpisanie nazwiska i zasług do kroniki oddziału jednostki organizacyjnej obrony cywilnej,
 - 8) wpisanie nazwiska i zasług do "Honorowej Księgi Obrony Cywilnej".
2. Wyróżnień, o których mowa w ust.1 pkt 3, 4 i 6, udziela się wyłącznie ratownikom odbywającym zasadniczą służbę w obronie cywilnej.
3. Wyróżnieniem jest także wcześniejsze skreślenie poprzednio wymierzonej kary dyscyplinarnej.
4. Szef Obrony Cywilnej Kraju może wprowadzić również inne rodzaje wyróżnień.

Art. 153.

Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej niezależnie od udzielanych wyróżnień mogą być nadawane ordery lub odznaczenia oraz odznaka "Za Zasługi dla

Obrony Cywilnej" - w przypadkach i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Art. 154.

1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej za naruszenie obowiązków wynikających z tej służby mogą być wymierzone następujące kary dyscyplinarne:
 - 1) upomnienie,
 - 2) nagana,
 - 3) nagana z ostrzeżeniem,
 - 4) wykonywanie czynności porządkowych poza kolejnością,
 - 5) zakaz opuszczania miejsca zakwaterowania przez czas określony,
 - 6) pozbawienie wyróżniającego tytułu i odznaki wzorowego ratownika lub tytułu starszego ratownika,
 - 7) zmniejszenie lub pozbawienie urlopu.
2. Kary, o których mowa w ust. 1 pkt 3-7, wymierza się wyłącznie ratownikom odbywającym zasadniczą służbę w obronie cywilnej.
3. Nie można karać dyscyplinarnie po upływie sześciu miesięcy od popełnienia przewinienia.

Art. 155.

1. Wymierzoną karę dyscyplinarną uchyla się w razie:
 - 1) ujawnienia nowych okoliczności, które wskazują, że brak było podstaw do ukarania,
 - 2) ukarania wbrew przepisom ustawy albo przepisom wydanym na jej podstawie.
2. Uprawnionymi do uchylania kar dyscyplinarnych są przełożony, który karę wymierzył, i jego przełożeni.
3. Szef Obrony Cywilnej Kraju może uchylić każdą karę dyscyplinarną wymierzoną osobie odbywającej służbę w obronie cywilnej.

Art. 156.

Do czasu trwania zasadniczej służby w obronie cywilnej nie zalicza się okresu, na który ratownik samowolnie opuścił jednostkę organizacyjną lub wyznaczone miejsce przebywania albo przez który samowolnie poza nimi pozostawał. Jednakże okres ten można zaliczyć co okresu trwania zasadniczej służby w obronie cywilnej, jeżeli w późniejszym okresie ratownik wyróżnił się wzorową służbą i kara dyscyplinarna za to przewinienie została skreślona w drodze wyróżnienia.

Art. 157.

Do osób odbywających służbę w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 64.

Art. 158.

1. Osoby odbywające służbę w obronie cywilnej są obowiązane do noszenia w czasie odbywania tej służby oznak i umundurowania, jeżeli zostały ustanowione dla tych osób.
2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór i kolor umundurowania osób odbywających służbę w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności rodzaje służby oraz składniki umundurowania.

Art. 159.

1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej mogą być przyznane, na zasadach określonych przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia, zakwaterowanie i bezpłatne wyżywienie lub równoważniki pieniężne oraz zwrot kosztów przejazdu.
2. Ratownikom w czasie odbywania zasadniczej służby:
 - 1) przysługuje umundurowanie lub równoważnik pieniężny i uposażenie w wysokości i na zasadach przewidzianych dla szeregowych odbywających zasadniczą służbę wojskową,
 - 2) udziela się urlopów w wymiarze i na zasadach przewidzianych dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.
3. Ratownicy mogą otrzymywać również inne należności pieniężne określone przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.

Art. 160.

1. Do pracowników odbywających przeszkolenie na obozie szkoleniowym lub ćwiczenia w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio zasady wynagradzania żołnierzy rezerwy odbywających ćwiczenia wojskowe.
2. Osoby pełniące czynną służbę w razie mobilizacji i w czasie wojny otrzymują wynagrodzenie określone przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia; do członków rodzin pozostających na utrzymaniu tych osób stosuje się odpowiednio przepis art. 135 ust. 2.

Art. 161.

1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z odbywaniem tej służby albo w bezpośredniej drodze do miejsca jej odbywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów społecznych służby zdrowia.
2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz minister właściwy do spraw zdrowia określają, w drodze rozporządzenia, zasady korzystania ze świadczeń przewidzianych w ust. 1 oraz zakres i tryb ich udzielania.

Art. 162.

1. Osobie odbywającej służbę w obronie cywilnej, która doznała uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku pozostającego w związku z odbywaniem tej służby, a w razie śmierci tej osoby - członkom rodziny, przysługują, z zastrzeżeniem ust.

- 4-6, świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianych dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Postępowanie w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przeprowadza i odszkodowanie wypłaca pracodawca, organ administracji rządowej lub inny organ, któremu jednostka organizacyjna obrony cywilnej jest podporządkowana, albo jednostka organizacyjna o której mowa w art. 139 ust. 3.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wypadków w drodze do miejsca lub z miejsca pełnienia służby, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
 3. Od decyzji pracodawcy lub organu wymienionego w ust. 1 i 2 w sprawie odszkodowania przysługuje odwołanie na zasadach i w trybie przewidzianych dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.
 4. Ratownikowi odbywającemu zasadniczą służbę w jednostce organizacyjnej obrony cywilnej, który doznał uszczerbku na zdrowiu w czasie odbywania tej służby, a w razie śmierci ratownika - członkom rodziny, przysługują świadczenia odszkodowawcze i rentowe oraz należności pośmiertne, na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach dla żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową.
 5. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określa:
 - 1) właściwość organów i tryb ustalania:
 - a) okoliczności i przyczyn wypadku, któremu uległ ratownik,
 - b) związku choroby ratownika ze szczególnymi właściwościami lub warunkami zasadniczej służby w obronie cywilnej,
 - 2) właściwość organów do orzekania o uszczerbku na zdrowiu ratownika oraz do przyznawania i wypłacania świadczeń odszkodowawczych oraz należności pośmiertnych, o których mowa w ust. 4.
 6. Od decyzji organu właściwego w sprawach świadczeń odszkodowawczych, o których mowa w ust. 4, przysługuje zainteresowanemu odwołanie do okręgowego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych w terminie określonym w przepisach o postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych.
 7. Okres odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej jest okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Art. 163.

Do odpowiedzialności materialnej ratowników za szkody wyrządzone w związku z wykonywaniem obowiązków wynikających z odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio zasady określone dla żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, z tym że w razie odmowy dobrowolnego uiszczenia odszkodowania sprawę rozpoznaje sąd powszechny.

Art. 164.

1. W zakresie uprawnień poborowych odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej i członków ich rodzin stosuje się odpowiednio przepisy art. 69 pkt 2, art. 118, art. 119 ust. 1 pkt 1 i ust.4, art. 120-122, 124-126, 128-132 i 136.
2. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia przyznać osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej oraz członkom ich rodzin inne uprawnienia oprócz przewidzianych w art. 159-162, określając zasady i warunki korzystania z nich.

Art. 165.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych określa, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółową organizację i sposób odbywania służby w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności zasady i tryb powoływania i przeznaczania do służby oraz zwalniania ze służby, wzory kart powołania do zasadniczej służby w obronie cywilnej oraz karty przydziału do formacji obrony cywilnej, zasady i tryb udzielania wyróżnień i wymierzania kar dyscyplinarnych oraz uprawnienia przełożonych w tym zakresie, zasady wykonywania i skreślenia kar,
- 2) wzór odznaki wzorowego ratownika, z uwzględnieniem także wzoru legitymacji do odznaki,
- 3) wzory oznak oraz sposób noszenia tych oznak i umundurowania, uwzględniając w szczególności międzynarodowe i krajowe oznaki obrony cywilnej,
- 4) normy umundurowania przysługującego osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej, uwzględniając potrzeby poszczególnych specjalistycznych formacji,
- 5) w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych wysokość równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie ratowników, z uwzględnieniem zasad jego wypłacania oraz organów właściwych w tym zakresie.

Rozdział 3**Przysposobienie obronne młodzieży szkolnej****Art. 166.**

1. Młodzież uczęszczająca do szkół ogólnokształcących i zawodowych podlega obowiązkowi odbywania przysposobienia obronnego.
2. Przysposobienie obronne jest obowiązkowym przedmiotem nauki objętym programem nauczania szkoły.
3. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej, określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje szkół, których uczniowie podlegają obowiązkowi odbywania przysposobienia obronnego oraz organizację jego odbywania, z uwzględnieniem możliwości organizowania obozów specjalistycznych.

Art. 167.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej, określi, w drodze rozporządzenia, podstawy programowe przysposobienia obronnego dla szkół ponadgimnazjalnych. Podstawy programowe powinny zawierać opis celów kształcenia, treści nauczania i osiągnięć uczniów i powinny być dostosowane do poszczególnych rodzajów szkół.

Rozdział 4**Powszechna samoobrona ludności****Art. 168.**

1. Osoby posiadające obywatelstwo polskie, zdolne ze względu na stan zdrowia, podlegają obowiązkowi szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony.
2. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony ma na celu przygotowanie do samoobrony przed środkami masowego rażenia oraz innymi działaniami nieprzyjaciela.
3. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony przeprowadza się w formie zajęć podstawowych lub ćwiczeń praktycznych.
4. Ćwiczenia praktyczne mogą polegać również na udziale w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Art. 169.

1. Obowiązkowi szkolenia nie podlegają:
 - 1) osoby, które ukończyły sześćdziesiąt lat życia,
 - 2) osoby zaliczone do I lub II grupy inwalidów oraz inne osoby niezdolne ze względu na stan zdrowia do udziału w zorganizowanych zajęciach,
 - 3) kobiety w ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu,
 - 4) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu,
 - 5) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi od lata ośmiu do szesnastu lub nad osobami wspólnie zamieszkałymi, zaliczonymi do I grupy inwalidów albo obłożnie chorymi, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innej osobie,
 - 6) osoby pobierające naukę lub odbywające studia w szkołach wszystkich typów,
 - 7) osoby odbywające zasadniczą służbę lub szkolenie poborowych w obronie cywilnej oraz służbę zastępczą,
 - 8) żołnierze w czynnej służbie wojskowej oraz funkcjonowanie Urzędu Ochrony Państwa, Policji, Straży Granicznej, służby więziennej i Państwowej Straży Pożarnej.
2. Od obowiązku odbywania szkolenia mogą być zwolnieni:
 - 1) żołnierze rezerwy posiadający karty mobilizacyjne do jednostek Sił Zbrojnych,
 - 2) osoby posiadające karty przydziału do jednostek zmilitaryzowanych,
 - 3) osoby posiadające karty przydziału do służby w obronie cywilnej.

3. Zwolnienie od obowiązku szkolenia w formie ćwiczeń praktycznych polegających na udziale w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków nie dotyczy osób, o których mowa w ust. 1 pkt 6 i 7.

Art. 170.

1. Osobom wykonującym obowiązek szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z wykonywaniem tego obowiązku albo w bezpośredniej drodze do miejsca jego wykonywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej.
2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz minister właściwy do spraw zdrowia określają, w drodze rozporządzenia, zasady korzystania ze świadczeń przewidzianych w ust. 1 oraz zakres i tryb ich udzielania.
3. Osobom, które doznały uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku powstałego podczas lub w związku z wykonywaniem obowiązku szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony albo w bezpośredniej drodze do miejsca wykonywania tego obowiązku lub w drodze powrotnej, oraz członkom rodzin osób zmarłych wskutek takiego wypadku przysługują świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianym dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 171.

1. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia organizację, zasady i wymiar szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony, zasady i tryb zwalniania od obowiązku szkolenia oraz właściwość organów w tych sprawach.
2. Ćwiczenia praktyczne w zakresie powszechnej samoobrony zarządza Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określając każdorazowo kategorie osób zobowiązane do udziału w tych ćwiczeniach, obszar, na którym będą one przeprowadzane oraz ich zakres.

Art. 172.

1. Osoby posiadające obywatelstwo polskie mogą być zobowiązane do zaopatrzenia się w sprzęt ochrony indywidualnej oraz w inne artykuły i przedmioty niezbędne w razie zagrożenia.
2. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, może wprowadzić Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, określając równocześnie zasady i warunki zaopatrzenia.

Art. 173.

1. W ramach przygotowania do samoobrony osoby posiadające obywatelstwo polskie mogą być zobowiązane do:
 - 1) przygotowania ochrony budynku lub lokalu mieszkalnego oraz mienia osobistego i indywidualnego,
 - 2) zabezpieczenia własnych źródeł wody pitnej i środków spożywczych przed zanieczyszczeniem lub skażeniem,

- 3) utrzymywania i konserwacji posiadanego oraz przydzielonego sprzętu i środków ochrony,
 - 4) utrzymywania i konserwacji domowych pomieszczeń ochronnych,
 - 5) wykonywania innych przedsięwzięć mających na celu ochronę własnego życia, zdrowia i mienia oraz udzielania pomocy poszkodowanym.
2. Obowiązki określone w ust. 1 nakładają wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).
 3. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia zasady i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust.2.

Dział VI

Służba w jednostkach zmilitaryzowanych

Art. 174.

1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Rada Ministrów może objąć militaryzacją jednostki organizacyjne, które wykonują zadania szczególnie ważne dla obronności lub bezpieczeństwa Państwa, a także jednostki organizacyjne specjalnie tworzone do wykonywania takich zadań.
2. Rada Ministrów, na wniosek ministrów i wojewodów po uprzednim zaopiniowaniu przez Ministra Obrony Narodowej, ustala istniejące i specjalnie tworzone jednostki organizacyjne, które przewiduje się objąć militaryzacją (jednostki przewidziane do militaryzacji) oraz jednostki organizacyjne stanowiące bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek zmilitaryzowanych, a także limity osób, które przewiduje się powołać do służby w jednostkach zmilitaryzowanych.
3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, kategorie zadań uzasadniających militaryzację oraz tryb ustalania jednostek organizacyjnych i limitów osób, o których mowa w ust. 2, a także wzór wniosku o objęcie poszczególnych jednostek organizacyjnych przygotowaniami do militaryzacji. Rozporządzenie uwzględni w szczególności potrzeby związane z rozwinięciem systemu obronności i funkcjonowaniem jego elementów w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny, w tym mobilizacyjne i wojenne potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz zapewnienia wsparcia wojskom sojusznikom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyszczególnieniem we wzorze wniosku przeznaczenia tych jednostek, ich siedzib, organów, o których mowa w art. 187 ust. 3, oraz organów, według których ustaleń będą przygotowywane poszczególne jednostki, jak również specyfikacji przewidywanych wydatków z tym związanych.

ust. 3 w art. 174 skreślony

Art. 175.

1. Osobom, które przewiduje się powołać do służby w jednostkach zmilitaryzowanych, mogą być nadawane w czasie pokoju przydziały organizacyjno-mobilizacyjne do tych jednostek. Przydziały nadaje się również po objęciu militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych.
2. W czasie pokoju przydziały organizacyjno-mobilizacyjne mogą być nadawane mężczyznom, którzy nie ukończyli sześćdziesięciu lat życia, i kobietom, które nie ukończyły pięćdziesięciu lat życia. Po objęciu militaryzacją ustalonych jed-

- nostek organizacyjnych przydziały do tych jednostek nadaje się również osobom, które nie osiągnęły wieku określonego w odpowiednich przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym.
3. W stosunku do osób nie zatrudnionych w istniejących jednostkach przewidzianych do militaryzacji albo w jednostkach organizacyjnych stanowiących bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek zmilitaryzowanych nadanie przydziału organizacyjno-mobilizacyjnych do tych jednostek może nastąpić wyłącznie za zgodą tych osób.
 4. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może określać kategorie osób zatrudnionych w jednostkach zmilitaryzowanych, którym nie nadaje się przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych do tych jednostek.
 5. Przydziały organizacyjno-mobilizacyjne nadają:
 - 1) kierownicy istniejących jednostek przewidzianych do militaryzacji oraz jednostek organizacyjnych stanowiących bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji, a także kierownicy jednostek zmilitaryzowanych - osobom zatrudnionym w tych jednostkach, w formie zbiorowej listy imiennej, z tym że osobom będącym żołnierzami rezerwy przydziały nadaje się w uzgodnieniu z wojskowym komendantem uzupełnień, właściwym ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) osoby, której ma być nadany przydział,
 - 2) wojskowi komendanci uzupełnień właściwi ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) - pozostałym osobom, w formie kart przydziału, na wniosek kierownika jednostki przewidzianej do militaryzacji.
 6. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb postępowania w sprawach związanych z nadawaniem przydziałów organizacyjnomobilizacyjnych.

Art. 176.

1. Osoby, którym nadano przydziały organizacyjno-mobilizacyjne są obowiązane do odbywania ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji w czasie wolnym od pracy w wymiarze do piętnastu dni w roku, w tym nie więcej niż pięć dni ustawowo wolnych od pracy, z zastrzeżeniem przepisu ust. 2. Przepisy art. 148 ust. 3-5 stosuje się odpowiednio.
2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, jednostki przewidziane do militaryzacji, do których osoby posiadające przydziały organizacyjno-mobilizacyjne mogą być powoływane do odbywania ćwiczeń w wymiarze przewidzianym w art. 104.
3. Rada Ministrów określi corocznie, w drodze rozporządzenia, liczbę osób powoływanych w roku kalendarzowym do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia realizacji zadań przewidzianych dla tych jednostek na czas mobilizacji oraz wojny.
4. Przeprowadzenie ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji zarządza Prezes Rady Ministrów.
5. Powołanie do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji następuje:

- 1) w stosunku do osób zatrudnionych w istniejących jednostkach przewidzianych do militaryzacji oraz jednostkach stanowiących bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji - w formie zbiorowych list imiennych sporządzanych przez kierowników tych jednostek,
 - 2) w stosunku do pozostałych osób - w formie wezwania wystawionego przez wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego tych osób, na wniosek kierownika jednostki przewidzianej do militaryzacji.
6. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb postępowania w sprawach związanych z powoływaniem do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji.

Art. 177.

1. Do osób odbywających ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji stosuje się ogólnie obowiązujące przepisy prawa pracy oraz przepisy szczególne, jeżeli obowiązują w tych jednostkach, w zakresie i na zasadach określonych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.
2. Osobom odbywającym ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji, nie zatrudnionych w tych jednostkach przysługują uprawnienia żołnierzy rezerwy odbywających ćwiczenia wojskowe.
3. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady wynagradzania osób odbywających ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji.

Art. 178.

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) zadania związane z przygotowaniem jednostek organizacyjnych przewidzianych do objęcia ich militaryzacją oraz organy zobowiązane do realizacji tych zadań, z uwzględnieniem zakresu przedsięwzięć, trybu ich wykonania, terminów gotowości do działania, zabezpieczenia potrzeb, zapewnienia środków finansowych,
- 2) zasady wyposażania jednostek przewidzianych do militaryzacji i jednostek zmilitaryzowanych w środki transportowe, maszyny i urządzenia oraz w sprzęt wojskowy, z uwzględnieniem źródeł ich pochodzenia,
- 3) zasady i tryb przeprowadzania kontroli stanu przygotowania jednostek organizacyjnych przewidzianych do objęcia ich militaryzacją oraz organy właściwe w tych sprawach, z uwzględnieniem przedmiotu kontroli i podmiotów objętych kontrolą.

Art. 179.

1. Z dniem objęcia militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych jednostki te stają się jednostkami zmilitaryzowanymi, a osoby, którym nadano przydziały organizacyjno-mobilizacyjne do tych jednostek są osobami pełniącymi służbę w jednostce zmilitaryzowanej.
2. Po objęciu militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych do służby w tych jednostkach mogą być powoływane, w drodze przydziałów organizacyjno-

mobilizacyjnych, również inne osoby niż określone w ust.1, jeżeli posiadają kwalifikacje przydatne do tej służby.

Art. 180.

1. Kierownik jednostki zmilitaryzowanej zwalnia ze służby w tej jednostce:
 - 1) osoby, które osiągnęły wiek określony w odpowiednich przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym,
 - 2) osoby, które utraciły zdolność do wykonywania zawodu.
2. Kierownik jednostki zmilitaryzowanej może zwolnić ze służby w tej jednostce inne osoby niż określone w ust.1, jeżeli wykonują one czynności nie związane bezpośrednio z przedmiotem działania tej jednostki.
3. Osoby zwolnione ze służby w jednostce zmilitaryzowanej oraz osoby, które nie zostały powołane do tej służby, pozostają pracownikami jednostki zmilitaryzowanej.

Art. 181.

1. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej nie mogą rozwiązać stosunku pracy z tą jednostką.
2. Rozwiązanie stosunku pracy z osobą pełniącą służbę w jednostce zmilitaryzowanej może nastąpić tylko po uprzednim zwolnieniu tej osoby ze służby.

Art. 182.

1. Dotychczasowy stosunek pracy osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych ulega zawieszeniu z dniem powołania ich do tej służby; jednocześnie powstaje z mocy prawa stosunek służbowy militaryzacji, uregulowany przepisami niniejszego działu.
2. Do osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych stosuje się ogólnie obowiązujące przepisy prawa pracy oraz przepisy szczególne, jeżeli obowiązują w tych jednostkach, ze zmianami i uzupełnieniami wynikającymi z przepisów niniejszego działu.
3. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia:
 - 1) określa zakres i zasady stosowania ogólnie obowiązujących przepisów prawa pracy i przepisów szczególnych w jednostkach zmilitaryzowanych,
 - 2) może określać szczegółowe zasady pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz prawa i obowiązki osób pełniących tę służbę,
 - 3) może przyznać osobom pełniącym służbę w jednostkach zmilitaryzowanych oraz członkom ich rodzin szczególne uprawnienia lub ulgi, określając zasady i warunki korzystania z nich.
4. Stosunek służbowy militaryzacji, o którym mowa w ust. 1, oraz jego skutki prawne wygasają z mocy prawa z dniem zwolnienia ze służby z jednostki zmilitaryzowanej.
5. Okres pełnienia służby w jednostce zmilitaryzowanej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.

Art. 183.

1. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej są obowiązane do wykonywania poleceń przełożonych, wydanych w sprawach służbowych.
2. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej mogą być wyznaczane przez kierownika jednostki na inne stanowiska pracy niż zajmowały w dniu powołania do tej służby.
3. Wyznaczenie na niższe stanowisko pracy może nastąpić tylko:
 - 1) w razie naruszenia dyscypliny służby w jednostce zmilitaryzowanej,
 - 2) ze względu na potrzeby organizacyjne jednostki zmilitaryzowanej,
 - 3) na wniosek osoby zainteresowanej.
4. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej mogą być przenoszone do innej jednostki. Przeniesienie następuje w drodze nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego.
5. Jeżeli przeniesienie, o którym mowa w ust.4, miałoby nastąpić do jednostki zmilitaryzowanej mającej siedzibę w innej miejscowości, przepisu ust. 4 nie stosuje się do:
 - 1) kobiet w ciąży i w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu,
 - 2) osób zaliczonych do jednej z grup inwalidów,
 - 3) osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat szesnastu albo nad osobami wspólnie zamieszkałymi, zaliczonymi do I grupy inwalidów lub obłożnie chorymi, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innej osobie.

Art. 184.

1. Wynagrodzenie osób pełniących służbę w jednostce zmilitaryzowanej nie może być niższe od otrzymywanego w dniu powołania do tej służby.
2. W wypadkach, o których mowa w art. 177 ust. 2 i 3,, wynagrodzenie osoby wyznaczonej na inne stanowisko pracy lub przeniesionej do innej jednostki zmilitaryzowanej nie może być niższe od dotychczas otrzymywanego.
3. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa zasady wynagradzania osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych.

Art. 185.

1. Służba w jednostkach zmilitaryzowanych jest wykonywana w wymiarze i rozkładzie czasu pracy określonym w ogólnie obowiązujących przepisach prawa pracy.
2. Minister (wojewoda), któremu podlega jednostka zmilitaryzowana, może ustalać inny niż określony w ust.1 wymiar i rozkład czasu służby, z zachowaniem prawa do wypoczynku.
3. Czas służby ustalony przez właściwe organy na podstawie ust. 2 nie może naruszać ogólnie obowiązujących przepisów prawa pracy dotyczących ochrony pracy kobiet i zatrudniania młodocianych, a także dotyczących czasu pracy pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia oraz pracowników zaliczonych do którejkolwiek z grup inwalidów.

Art. 186.

1. Osoby odbywające ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji i pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych są obowiązane do noszenia w czasie ćwiczeń albo służby umundurowania i oznak, jeżeli umundurowanie i oznaki zostały ustanowione dla jednostki organizacyjnej, w której są odbywane ćwiczenia lub jest pełniona służba.
2. Osoby odbywające ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji i pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych są obowiązane do noszenia, w czasie ćwiczeń albo służby, uzbrojenia i innego wyposażenia specjalnego przewidzianego w odrębnych przepisach dla jednostek organizacyjnych, w których są odbywane ćwiczenia lub jest pełniona służba.

Art. 187.

1. Kierownikiem jednostki przewidzianej do militaryzacji jest kierownik jednostki organizacyjnej, którą przewiduje się objąć militaryzacją, albo kierownik jednostki organizacyjnej stanowiącej bazę formowania specjalnie tworzonej jednostki zmilitaryzowanej.
2. Kierownikiem jednostki zmilitaryzowanej jest kierownik jednostki organizacyjnej objętej militaryzacją.
3. Jednostki przewidziane do militaryzacji w sprawach przygotowania ich objęcia militaryzacją podlegają właściwym ministrom (wojewodom) zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami.
4. Jednostki zmilitaryzowane podlegają ministrom właściwym ze względu na przedmiot ich działania, albo właściwym miejscowo wojewodom, zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami.
5. Jednostki zmilitaryzowane wykonują zadania ustalone przez organy, którym podlegają.

Art. 188.

1. Rada Ministrów może przydzielić jednostki zmilitaryzowane ministrom (wojewodom) innym niż określi w art. 187 ust. 3 i 4 albo organom obrony cywilnej.
2. Rada Ministrów może przydzielić jednostki zmilitaryzowane do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
3. W wypadkach, o których mowa w ust. 2, jednostka zmilitaryzowana podlega organowi wojskowemu określoneemu przez Ministra Obrony Narodowej.
4. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1-3, z uwzględnieniem w szczególności potrzeb organizacyjnych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz struktury dowodzenia tymi Siłami Zbrojnymi w czasie pokoju i na wypadek wojny.

Dział VI

Służba zastępcza

Art. 189.

1. Poborowi przeznaczeni do zasadniczej służby wojskowej, zasadniczej służby w obronie cywilnej lub przeszkolenia wojskowego, którzy nie korzystają z odroczenia służby wojskowej, mogą, ze względu na przekonania religijne albo wyznawane zasady moralne, występować do powiatowej komisji poborowej z piśmnymi wnioskami o skierowanie ich do odbycia służby zastępczej.
2. Służba zastępcza polega na wykonywaniu w czasie pokoju prace na rzecz ochrony środowiska, służby zdrowia, opieki społecznej, gospodarki wodnej, ochrony przeciwpożarowej, budownictwa mieszkaniowego, łączności oraz innych zakładów użyteczności publicznej.
3. W ramach służby zastępczej poborowi mogą wykonywać pracę na korzyść państwowych jednostek organizacyjnych oraz przedsiębiorców, w których Skarb Państwa posiada co najmniej 50% udziałów.
4. Poborowi mogą na własną prośbę wykonywać pracę na rzecz jednostek organizacyjnych kościołów i innych związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej, samorządu terytorialnego i fundacji.
5. Minister właściwy do spraw pracy ustala, w drodze decyzji administracyjnych, pracodawców, u których poborowi mogą odbywać służbę zastępczą, oraz określa stanowiska pracy, na których będą odbywać tę służbę.
6. Czas trwania służby zastępczej wynosi dwadzieścia jeden miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych - dziewięć miesięcy.

Art. 190.

1. Poborowy może złożyć wniosek, o którym mowa w art. 189 ust. 1, bezpośrednio w dniu stawienia się przed powiatową komisją poborową albo najpóźniej w dniu doręczenia mu karty powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej, zasadniczej służby w obronie cywilnej lub przeszkolenia wojskowego - za pośrednictwem wojskowego komendanta uzupełnień. Wniosek wymaga uzasadnienia.
2. Do czasu podjęcia przez komisję poborową ostatecznego orzeczenia w sprawie wniosku, o którym mowa w art. 189 ust. 1, poborowy nie podlega powołaniu do służby.

Art. 191.

1. Poborowych, których wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie, kieruje do odbycia służby zastępczej dyrektor wojewódzkiego urzędu pracy, właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące. Przepis art. 46 ust. 3, a w stosunku do poborowych będących absolwentami szkół wyższych przepis art. 93 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. Poborowych kieruje się do odbycia służby zastępczej w miarę możliwości do pracodawcy mającego siedzibę w pobliżu ich miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące.
3. Skierowanie następuje za pomocą karty skierowania do służby zastępczej.

4. Dyrektor wojewódzkiego urzędu pracy zawiera ze wskazanymi przez ministra właściwego do spraw pracy pracodawcami umowy o wykonywanie pracy przez poborowych skierowanych do odbycia u nich służby zastępczej.
5. Minister właściwy do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia, wzór umowy i wzór karty skierowania do służby zastępczej; we wzorze umowy powinno być wyszczególnione miejsce i stanowisko pracy poborowego oraz przyczyny rozwiązania umowy. Wzór karty skierowania do służby zastępczej powinien zawierać termin i miejsce stawienia się do pełnienia tej służby, a także pouczenie o skutkach uchylania się od obowiązku służby zastępczej, o postępowaniu w przypadku utraty karty skierowania oraz o postępowaniu w razie niemożności stawienia się poborowego do służby zastępczej z przyczyn zdrowotnych.
6. Dniem skierowania do służby zastępczej jest określony w karcie skierowania dzień stawienia się do tej służby.
7. Poborowi, o których mowa w ust. 1, są obowiązani stawić się do odbycia służby zastępczej w terminie i miejscu określonych w karcie skierowania. Przepis art. 61 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
8. Pracodawca, u którego ma być odbywana służba zastępcza, jest obowiązany przyjąć poborowego i zapewnić mu warunki wykonywania wskazanego rodzaju pracy.

Art. 192.

1. Nadzór nad odbywaniem służby zastępczej sprawuje minister właściwy do spraw pracy.
2. Minister właściwy do spraw pracy, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, może skracać czas trwania służby zastępczej.
3. Minister właściwy do spraw pracy może w szczególnie uzasadnionych przypadkach zawieszać poborowym odbywanie służby zastępczej.

Art. 193.

1. Poborowym odbywającym służbę zastępczą od pracodawcy, u którego odbywają służbę, przysługuje:
 - 1) bezpłatne całodzienne wyżywienie lub równoważnik pieniężny, przyznawane na warunkach i w trybie określonym przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia, z uwzględnieniem możliwości wyboru przez poborowego formy świadczenia oraz przypadków, w których wyżywienie lub równoważnik nie przysługują, a także wskazaniem terminu jego płatności,
 - 2) bezpłatne zakwaterowanie, przyznawane na warunkach i w trybie określonym przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia, z uwzględnieniem sytuacji, w których poborowy czasowo odbywa służbę zastępczą w miejscowości poza siedzibą pracodawcy,
 - 3) świadczenie pieniężne w wysokości odpowiadającej stawce uposażenia zasadniczego według stopnia wojskowego żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową w stopniu wojskowym szeregowego,
 - 4) bezpłatnie odzież i obuwie ochronne, odzież i obuwie robocze oraz sprzęt ochrony osobistej, przyznawane stosownie do norm obowiązujących u danego pracodawcy,

- 5) równoważnik pieniężny za ubranie, przyznawany na warunkach i w trybie określonym przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia, z uwzględnieniem przypadków, w których równoważnik ten nie przysługuje, oraz wskazaniem terminu jego płatności,
 - 6) prawo do korzystania z urzędzeń socjalnych, na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych przez tego pracodawcę.
2. Wysokość równoważników pieniężnych za wyżywienie i za ubranie oraz świadczenia pieniężnego, o których mowa w ust.1 pkt 1, 3 i 5, określa minister właściwy do spraw pracy w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia.
 3. Do poborowych odbywających służbę zastępczą stosuje się odpowiednio przepisy art. 69 **<i 69b>** .
 4. Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, przyznać poborowym odbywającym służbę zastępczą inne świadczenia, poza określonymi w ust. 1, w szczególności takie, jakie posiadają pracownicy zatrudnieni na podstawie przepisów prawa pracy.
 5. Poborowym odbywającym służbę zastępczą przysługuje w każdym roku służby urlop wypoczynkowy.
 6. Równoważnik pieniężny za wyżywienie nie przysługuje za czas nie usprawiedliwionej nieobecności w pracy.

Art. 194.

1. Poborowi odbywający służbę zastępczą nie pozostają w stosunku pracy z pracodawcą, u którego odbywają tę służbę.
2. Do poborowych odbywających służbę zastępczą stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu pracy o obowiązkach pracodawcy, obowiązkach pracownika, nagrodach i wyróżnieniach, karach za naruszenie porządku i dyscypliny pracy, o odpowiedzialności materialnej pracownika, czasie pracy oraz bezpieczeństwie i higienie pracy, z tym że za wynagrodzenie pracownika uważa się świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 193 ust. 1 pkt 3.
3. Poborowi odbywający służbę zastępczą nie mogą pełnić funkcji kierowniczych i nie mogą być kierowani na stanowiska samodzielne.
4. Na czas odbywania służby zastępczej ulega zawieszeniu członkostwo poborowych w związkach zawodowych, których byli członkami w dniu powołania do tej służby. Poborowi odbywający służbę zastępczą mogą zrzeszać się i brać udział w działalności tylko związków zawodowych istniejących w zakładzie pracy, w którym odbywają służbę. Poborowi nie mogą pełnić funkcji związkowych.
5. Poborowi odbywający służbę zastępczą mogą brać udział tylko w strajku organizowanym przez związki zawodowe, których są członkami, albo gdy w strajku uczestniczą wszyscy pracownicy zatrudnieni przez pracodawcę, u którego odbywają służbę.

dodane wyrazy w ust. 3 w art. 193 wchodzi w życie z dniem 1.01.2003 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1801)

Art. 195.

Poborowemu, który wykazuje się wysokim zdyscyplinowaniem i dobrymi wynikami w pracy, pracodawca może w drodze wyróżnienia przyznać premię miesięczną.

Art. 196.

1. Poborowego, który odbył służbę zastępczą, przenosi się do rezerwy.
2. W sprawach zwalniania ze służby zastępczej przed jej odbyciem stosuje się odpowiednio przepisy art. 87 ust. 2-5 oraz art. 88 i art. 89.
3. Poborowego, który nie odbył służby zastępczej w pełnym wymiarze, kieruje się do odbycia pozostałego okresu tej służby po ustaniu przyczyn zwolnienia, jeżeli jest zdolny do służby wojskowej i nie zachodzą okoliczności uwzględniane przy udzielaniu odroczenia zasadniczej służby wojskowej, albo przenosi się do rezerwy.
4. Okresu nie usprawiedliwionej nieobecności w zakładzie pracy nie zalicza się do czasu trwania służby zastępczej. Pracodawca może jednak zaliczyć do okresu odbywania tej służby nie usprawiedliwioną nieobecność w wymiarze do trzech dni w roku, jeżeli poborowy wykazał się następnie wysokim zdyscyplinowaniem i dobrymi wynikami w pracy.

Art. 197.

1. Poborowemu, który doznał uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby zawodowej lub wypadku pozostającego w związku z odbywaniem służby zastępczej, a w razie jego śmierci członkom rodziny, przysługują świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianych dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych; postępowanie w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przeprowadza i odszkodowanie wypłaca pracodawca, u którego poborowy odbywał służbę zastępczą.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wypadków w drodze do miejsca lub z miejsca odbywania służby, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
3. W razie inwalidztwa lub śmierci poborowego spowodowanych przyczynami innymi niż wypadek lub choroba, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują świadczenia przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin na zasadach i w trybie określonych dla pracowników, z zastrzeżeniem przepisów ust. 4 i 5.
4. W razie inwalidztwa lub śmierci poborowego z przyczyn określonych w ust. 3, przy ustalaniu prawa do renty inwalidzkiej lub rodzinnej oraz zasiłku pogrzebowego nie stosuje się warunku posiadania wymaganego okresu zatrudnienia.
5. Podstawę wymiaru świadczeń, o których mowa w ust. 1-3, stanowi przeciętne wynagrodzenie otrzymane przez pracowników, wykonujących taką samą lub podobną pracę, w ostatnim miesiącu, w którym poborowy odbywał służbę. W razie gdyby poborowy przed powołaniem go do służby zastępczej uzyskiwał wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia, za podstawę wymiaru świadczeń przyjmuje się, jeżeli jest korzystniejsze, to wynagrodzenie, obliczone według zasad określonych w przepisach wymienionych w ust. 3.
6. Obowiązki pracodawcy przewidziane w przepisach wymienionych w ust. 3 ciążyą na pracodawcy, u którego poborowy odbywał służbę zastępczą.
7. W razie śmierci poborowego odbywającego służbę zastępczą, członkom jego rodziny przysługują:
 - 1) odprawa pośmiertna na zasadach przewidzianych w Kodeksie pracy,

- 2) zasiłek pogrzebowy na zasadach określonych w przepisach, o których mowa w ust. 3; zasiłek przyznaje i wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 198.

1. Okres odbywania służby zastępczej jest okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.
2. W zakresie uprawnień osób odbywających służbę zastępczą i członków ich rodzin stosuje się odpowiednio przepisy art. 118-122, 125-132 i 136.

Art. 199.

1. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb i warunki kierowania poborowych do służby zastępczej oraz zawierania umów z pracodawcami, warunki przyznawania i wysokość premii miesięcznych, warunki udzielania i wysokość urlopów wypoczynkowych i z tytułu honorowego krwiodawstwa, warunki i tryb zawieszania służby zastępczej oraz zwalniania z tej służby, a także kierowania do odbycia pozostałego okresu tej służby oraz właściwość organów w sprawach związanych ze służbą zastępczą.
2. Rozporządzenie powinno uwzględniać w szczególności potrzebę współdziałania organów administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego w zakresie kierowania poborowych do służby zastępczej i jej pełnienia oraz zwalniania z tej służby, określać przypadki usprawiedliwiające niestawienie się poborowego do służby w wyznaczonym terminie, wymieniać sytuacje, w których poborowemu nie przysługuje premia miesięczna, a także wskazywać przypadki, w których poborowemu można zawiesić odbywanie służby zastępczej.

Dział VII

Świadczenia na rzecz obrony

Rozdział 1

Świadczenia osobiste w czasie pokoju

Art. 200.

1. Na osoby posiadające obywatelstwo polskie, które ukończyły szesnaście, a nie przekroczyły sześćdziesięciu lat życia, może być nałożony obowiązek świadczeń osobistych, polegających na wykonywaniu różnego rodzaju prac doraźnych na rzecz przygotowania obrony Państwa oraz zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.
2. Obowiązek świadczeń osobistych może obejmować również obowiązek użycia posiadanych narzędzi prostych, a w stosunku do osób wykonujących świadczenia polegające na doręczaniu dokumentów powołania do czynnej służby wojskowej oraz wezwań do wykonania świadczeń, zwanych dalej "kurierami" - także posiadanych środków transportowych.
3. Obowiązek świadczeń osobistych może być nałożony w związku z ćwiczeniami wojskowymi, ćwiczeniami w obronie cywilnej oraz ćwiczeniami taktycznymi w

zakresie powszechnej samoobrony, a także w celu dostarczenia i obsługi przedmiotów świadczeń rzeczowych z zastrzeżeniem ust. 4.

4. W stosunku do kurierów obowiązek świadczeń osobistych może być nałożony tylko w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych.

Art. 201.

1. Czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo dwunastu godzin, a w stosunku do kurierów oraz osób dostarczających i obsługujących przedmioty świadczeń rzeczowych - czterdziestu ośmiu godzin.
2. Nałożenie obowiązku wykonania świadczenia osobistego może nastąpić najwyżej trzy razy w roku.
3. Do czasu wykonywania świadczeń osobistych, o których mowa w ust. 1, wlicza się:
 - 1) czas dojazdu do miejsca wykonywania świadczenia osobistego i powrotu do miejsca pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące, nie więcej jednak niż łącznie dwie godziny,
 - 2) czas przeznaczony na wypoczynek, nie więcej jednak niż osiem godzin, jeżeli świadczenie jest wykonywane dłużej niż dwanaście godzin.

Art. 202.

1. Obowiązek wykonania świadczenia osobistego nakłada wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień lub właściwego organu obrony cywilnej.
2. Decyzję o nałożeniu obowiązku wykonania świadczenia osobistego doręcza się osobie zobowiązanej i wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem, na czternaście dni przed terminem stawienia się do wykonania świadczenia.
3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie zobowiązanej i wnioskodawcy odwołanie do wojewody, w terminie 7 dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.
4. Decyzji, o której mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w niej określonym.
5. Osoba, na którą nałożono obowiązek wykonania świadczenia osobistego, jest obowiązana stawić się do wykonania tego świadczenia w terminie i miejscu wskazanym w decyzji.
6. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.
7. Przepisów ust. 1-5 nie stosuje się do kurierów.

Art. 203.

1. Decyzję o przeznaczeniu osoby do funkcji kuriera wydaje wójt lub burmistrz (prezydent miasta), na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień.
2. Decyzję, o której mowa w ust. 1, doręcza się osobie przeznaczonej oraz wojskowemu komendantowi uzupełnień na piśmie wraz z uzasadnieniem.

3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie przeznaczonej i wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojewody, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.
4. Kurier, wobec którego wydano ostateczną decyzję o przeznaczeniu go do tej funkcji, może być - na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień - wzywany przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do wykonania świadczenia osobistego polegającego na doręczeniu dokumentów, o których mowa w art. 200 ust. 2.
5. Wezwanie, o którym mowa w ust. 4, może zobowiązywać do wykonywania świadczenia określonego w ust. 4 w trybie natychmiastowego stawiennictwa.
6. Od wezwania, o którym mowa w ust. 4, odwołanie nie przysługuje.
7. Kurier, o którym mowa w ust. 4 jest obowiązany stawić się do wykonania świadczenia osobistego w terminie i miejscu wskazanym w wezwaniu.
8. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.

Art. 204.

1. Za wykonanie świadczenia osobistego przysługuje ryczałt godzinowy w wysokości 1/178 kwoty najniższego wynagrodzenia pracowników za pełny miesięczny wymiar czasu pracy, określonego przez ministra właściwego do spraw pracy na podstawie Kodeksu pracy, za każdą godzinę czasu, o którym mowa w art. 201 ust. 1 i 3, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.
2. Jeżeli świadczenie osobiste jest wykonywane przez pracownika w czasie pracy i pracodawca nie wypłacił wynagrodzenia za czas pracy opuszczony z powodu świadczenia osobistego, osobie wykonującej świadczenie przysługuje za opuszczony czas pracy należność pieniężna - zamiast ryczałtu, o którym mowa w ust. 1, w wysokości odpowiadającej utraconemu wynagrodzeniu za pracę. Należność tą wypłaca się na podstawie zaświadczenia zakładu pracy.
3. Jeżeli świadczenie osobiste jest wykonywane przez pracownika w czasie urlopu wypoczynkowego, osobie wykonującej świadczenie przysługuje za czas wykonywania świadczenia, równy średniemu dziennemu wymiarowi czasu pracy, należność pieniężna, zamiast ryczałtu, o którym mowa w ust. 1, obliczona według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy. Należność tę wypłaca się na podstawie zaświadczenia pracodawcy.
4. Ryczałt i należność, o których mowa w ust. 1-3 wypłaca jednostka organizacyjna, na której rzecz jest wykonywane świadczenie osobiste.
5. Osobom wykonującym świadczenia osobiste przysługuje bezpłatne wyżywienie, na zasadach określonych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.
6. Koszty przejazdu do miejsca wykonywania świadczenia osobistego i powrotu do miejsca pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące ponosi jednostka organizacyjna, na której rzecz jest wykonywane świadczenie.

Art. 205.

1. Pracodawca jest obowiązany zwolnić (usprawiedliwić nieobecność w pracy) pracownika na czas niezbędny do wykonywania świadczenia osobistego, określony w decyzji, o której mowa w art. 202 ust. 1.
2. Czas zwolnienia od pracy (nieobecności w pracy) z powodu wykonywania świadczenia osobistego wlicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień pracowniczych.

Art. 206.

1. Osobom wykonującym świadczenia osobiste, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z wykonywaniem tych świadczeń albo w bezpośredniej drodze do miejsca ich wykonywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń publicznych zakładów opieki zdrowotnej.
2. Minister Obrony Narodowej oraz minister właściwy do spraw zdrowia określają, w drodze rozporządzenia, zasady korzystania ze świadczeń przewidzianych w ust. 1 oraz zakres i tryb ich udzielania.
3. Osobom, które doznały uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku powstałego podczas lub w związku z wykonywaniem świadczeń osobistych albo bezpośrednio w drodze do miejsca wykonywania tych świadczeń lub w drodze powrotnej, oraz członkom rodzin osób zmarłych wskutek takiego wypadku przysługują świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianym dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 207.

Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, tryb planowania i nakładania obowiązku świadczeń osobistych oraz ich wykonywania, zadania i właściwość organów w tych sprawach, kategorie osób zwolnionych z tego obowiązku, a także tryb wypłacania ryczałtu i należności pieniężnych za wykonanie świadczeń osobistych.

Rozdział 2**Świadczenia rzeczowe w czasie pokoju****Art. 208.**

1. Na urzędy i instytucje państwowe oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także osoby fizyczne może być nałożony obowiązek świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu do użytkowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele przygotowania obrony Państwa.
2. Świadczenia rzeczowe mogą być wykonywane na rzecz Sił Zbrojnych, jednostki organizacyjnej obrony cywilnej oraz państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania dla potrzeb obrony Państwa a także zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.
3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do zakwaterowania przejściowego Sił Zbrojnych.

4. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, nieruchomości i rzeczy ruchome, które nie mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych.
5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, dla wykonania niezbędnych świadczeń rzeczowych:
 - 1) rodzaj i liczbę nieruchomości, które mogą być w tym celu w użytkowaniu w danym roku kalendarzowym,
 - 2) rodzaj i liczbę rzeczy ruchomych, jakie w danym roku kalendarzowym mogą być w tym celu pobrane,uwzględniając w szczególności potrzeby związane z prowadzeniem poboru, przeprowadzaniem ćwiczeń wojskowych, w tym organizowanych z zastosowaniem natychmiastowego stawiennictwa żołnierzy rezerwy i sprawdzaniem gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych.

Art. 209.

1. Czas wykonywania świadczeń rzeczowych nie może przekraczać jednorazowo w przypadku pobrania przedmiotu świadczenia:
 - 1) w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych - czterdziestu ośmiu godzin,
 - 2) w związku z ćwiczeniami wojskowymi - siedmiu dni,
 - 3) w związku z ćwiczeniami w obronie cywilnej lub ćwiczeniami praktycznymi w zakresie powszechnej samoobrony - dwudziestu czterech godzin.
2. Nałożenie obowiązku rzeczowego może nastąpić najwyżej trzy razy w roku, z tym że w wymiarze określonym w ust. 1 pkt 2 - tylko jeden raz.
3. Do czasu wykonywania świadczeń rzeczowych, o którym mowa w ust. 1, wlicza się czas niezbędny do dostarczenia przedmiotu świadczenia do wskazanego miejsca oraz jego powrotu do miejsca postoju (przechowywania), nie więcej jednak niż dwie godziny.
4. Ograniczenie, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy używania nieruchomości udostępnianych na czas przeprowadzenia rejestracji przedpoborowych oraz poboru.
5. Ograniczeń, o których mowa w ust. 1 i 2 oraz w art. 210 i 211, nie stosuje się do używania nieruchomości i rzeczy ruchomych udostępnionych w celu zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

Art. 210.

1. Decyzję o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych wydaje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień lub właściwego organu obrony cywilnej.
2. Decyzję, o której mowa w ust. 1, doręcza się posiadaczowi nieruchomości lub rzeczy ruchomej oraz wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem.
3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje posiadaczowi nieruchomości lub rzeczy ruchomej oraz wnioskodawcy odwołanie do wojewody, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

Art. 211.

1. Posiadacz nieruchomości lub rzeczy ruchomej, wobec którego wydano ostateczną decyzję o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych, może być, na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień lub właściwego organu obrony cywilnej, wezwany przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do wykonania tego świadczenia.
2. Wezwanie, o którym mowa w ust. 1, doręcza się na czternaście dni przed terminem wykonania świadczenia, z wyjątkiem przypadków, w których wykonanie świadczenia następuje w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych.
3. Od wezwania, o którym mowa w ust. 1, odwołanie nie przysługuje.
4. Wezwanie, o którym mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w nim określonym.
5. Posiadacz, o którym mowa w ust. 1, jest obowiązany oddać do używania przedmiot świadczenia w terminie i miejscu wskazanym w wezwaniu.
6. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.

Art. 212.

1. Posiadacze nieruchomości i rzeczy ruchomych, wobec których wydano ostateczną decyzją o przeznaczeniu tych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele świadczeń rzeczowych, są obowiązani informować wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) o rozporządzeniu tą nieruchomością lub rzeczą ruchomą.
2. Terenowe organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego są obowiązane, na żądanie wojskowych komendantów uzupełnień lub właściwych organów obrony cywilnej, informować je, według posiadanych ewidencji, o stanie nieruchomości i rzeczy ruchomych mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych.

Art. 213.

1. Posiadacz przedmiotu świadczenia wezwany do wykonywania świadczenia jest obowiązany oddać go do używania w stanie przydatnym do użytku wraz z dotyczącymi go dokumentami.
2. Biorący przedmiot świadczenia jest obowiązany używać go w sposób odpowiadający jego właściwościom i przeznaczeniu. Biorący ponosi zwykłe koszty i inne ciężary związane z utrzymaniem przedmiotu świadczenia, a poczynione przez niego wydatki lub nakłady na przedmiot świadczenia nie podlegają zwrotowi.
3. Biorący przedmiot świadczenia jest odpowiedzialny za jego utratę lub uszkodzenia oraz za szkody wynikłe z używania go w sposób sprzeczny z jego właściwościami lub przeznaczeniem.
4. Biorący jest obowiązany zwrócić posiadaczowi przedmiot świadczenia w stanie nie pogorszonym. Biorący nie ponosi odpowiedzialności za zużycie przedmiotu świadczenia będące następstwem prawidłowego używania.

5. Biorący przedmiot świadczenia jest odpowiedzialny za szkody wynikłe z niezwrócenia go w terminie oraz z tytułu napraw wykonywanych po tym terminie wskutek uszkodzeń powstałych w czasie używania go przez biorącego.
6. Roszczenia posiadacza przeciwko biorącemu, o których mowa w ust. 3-5, przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu przedmiotu świadczenia.

Art. 214.

1. Za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego przysługuje jego posiadaczowi ryczałt w wysokości odpowiadającej szkodzie poniesionej wskutek jego dostarczenia oraz stawce jego amortyzacji.
2. Ryczałt za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego wypłaca jednostka organizacyjna, na której rzecz świadczenie zostało wykonane.

Art. 215.

Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowe zasady i tryb planowania oraz nakładania obowiązku świadczeń rzeczowych i ich wykonywania,
- 2) tryb żądania i składania informacji, o których mowa w art. 212,
- 3) tryb dochodzenia roszczeń, o których mowa w art. 213, z dopuszczeniem drogi postępowania sądowego,
- 4) ryczałty za używanie poszczególnych rodzajów przedmiotów świadczeń rzeczowych.

Rozdział 3

Świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny

Art. 216.

1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby podlegające obowiązkowi świadczeń osobistych (art. 200 ust. 1) mogą być w każdym czasie powołane do wykonania w ramach tego obowiązku różnego rodzaju prac doraźnych na rzecz Sił Zbrojnych, obrony cywilnej lub państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania dla potrzeb obrony Państwa.
2. Czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo siedmiu dni.

Art. 217.

1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny urzędy i instytucje państwowe, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne, organizacje społeczne oraz osoby fizyczne mogą być zobowiązane do wykonania świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do używania przez Siły Zbrojne, jednostki organizacyjne obrony cywilnej lub państwowe jednostki organizacyjne wykonujące zadania dla potrzeb obrony Państwa.
2. Przedmioty świadczeń rzeczowych podlegają zwrotowi po ustaniu potrzeby ich używania.

Art. 218.

Dobra kulturalne objęte ochroną specjalną w rozumieniu Konwencji Haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (Dz.U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212) nie mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych. Dobra kulturalne korzystające w rozumieniu tej konwencji z ochrony ogólnej mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych jedynie za zgodą właściwego organu służby konserwatorskiej.

Art. 219.

1. Obowiązek świadczeń osobistych i rzeczowych nakłada wójt lub burmistrz (prezydent miasta).
2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, kategorie osób zwolnionych od obowiązku świadczeń osobistych, nieruchomości i rzeczy ruchome, które nie mogą być przedmiotami świadczeń rzeczowych, zasady i tryb nakładania obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych oraz ich wykonywania, obowiązki i uprawnienia użytkowników przedmiotów świadczeń rzeczowych oraz uprawnienia osób wykonujących świadczenia osobiste, zasady i tryb odpłatności za używanie przedmiotów świadczeń rzeczowych oraz ustalania i wypłacania odszkodowań za szkody w nich powstałe.

Art. 220.

Osobom obowiązanych do wykonywania świadczeń osobistych i członkom ich rodzin przysługują uprawnienia określone w art. 206.

Rozdział 4
Świadczenia szczególne**Art. 221.**

1. Terenowe organy administracji rządowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne mogą być zobowiązane do odpłatnego:
 - 1) dostosowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony Państwa, w sposób nie zmieniający ich właściwości i przeznaczenia,
 - 2) przystosowania budowanych (przebudowywanych i rozbudowywanych) obiektów budowlanych oraz wytwarzanych rzeczy ruchomych do potrzeb obrony Państwa, w sposób nie zmieniający ich właściwości i przeznaczenia,
 - 3) gromadzenia, przechowywania i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonania czynności, o których mowa w pkt 1 i 2.
2. Terenowe organy administracji rządowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne mogą być zobowiązane do odpłatnego wykonania zadań mobilizacyjnych na rzecz Sił Zbrojnych.
3. Obowiązki i zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, są finansowane z budżetu państwa.

Art. 222.

1. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa organy właściwe do nakładania obowiązków i zadań, o których mowa w art. 221 ust. 1 i 2.
2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.
3. Wykonanie obowiązku lub zadania następuje na podstawie umowy zawartej z wykonawcą przez właściwy organ.

Art. 223.

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb nakładania i wykonywania obowiązków i zadań, o których mowa w art. 221 ust. 1 i 2, zasady odpłatności za ich wykonanie oraz zasady przeprowadzania przez właściwe organy kontroli ich wykonywania.

Dział VIII**Przepisy karne, przejściowe i końcowe**

ust. 1 w art. 223 skreślony

Rozdział 1**Przepisy karne****Art. 224.**

Kto wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:

- 1) nie zgłasza się do rejestracji albo nie stawia się przed komisją lekarską lub komisją poborową w określonym terminie i miejscu albo nie przedstawia dokumentów, których przedstawienie zostało nakazane,
- 2) nie zgłasza się w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony,
- 3) nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony oraz odmawia poddania się badaniom lekarskim,
 - 3a) nie zawiadamia wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące pracownika o jego zatrudnieniu i zwolnieniu oraz o kwalifikacjach i zajmowanym stanowisku,
 - 3b) nie zawiadamia wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące studenta (ucznia) o przyjęciu go do szkoły, skreśleniu z listy studentów (uczniów), wydaleniu, udzieleniu mu urlopu w nauce oraz o ukończeniu przez niego studiów (nauki),
- 4) nie dopełnia w określonym terminie wojskowego obowiązku meldunkowego,

- 5) zmienia miejsce pobytu bez uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej,
- 6) opuszcza terytorium Państwa lub przebywa za granicą bez zezwolenia organów wojskowych,
podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Art. 225.

1. Kto bez usprawiedliwionej przyczyny:
 - 1) będąc żołnierzem rezerwy nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na ćwiczenia wojskowe trwające do dwudziestu czterech godzin,
 - 2) będąc przeznaczony do szkolenia poborowych lub ćwiczeń w obronie cywilnej nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu do tej służby,
 - 3) posiadając przydział organizacyjno-mobilizacyjny do jednostki przewidzianej do militaryzacji nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu do odbycia ćwiczeń w tej jednostce,
podlega karze aresztu do 3 miesięcy albo karze grzywny.
2. Tej samej karze podlega, kto:
 - 1) uporczywie uchyla się od wykonywania poleceń służbowych w czasie odbywania szkolenia poborowych lub ćwiczeń w obronie cywilnej albo w czasie odbywania ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji,
 - 2) w czasie odbywania ćwiczeń w jednostce przewidzianej do militaryzacji samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce przebywania.

Art. 226.

Kto uporczywie uchyla się od wykonania obowiązków w zakresie powszechnej samoobrony ludności,
podlega karze grzywny.

Art. 227.

1. Kto wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:
 - 1) uchyla się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego,
 - 2) nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych,
podlega karze aresztu do 3 miesięcy albo karze grzywny.
2. Tej samej karze podlega, kto umyślnie utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego.

Art. 228.

Kto w celu trwałego uchylecia się od obowiązku służby wojskowej albo innej służby przewidzianej w ustawie dopuszcza się czynu określonego w art. 224,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 229.

1. Kto:

- 1) w celu uzyskania zwolnienia od obowiązku służby wojskowej albo odroczenia tej służby powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia,
 - 2) w celu ułatwienia innej osobie zwolnienia od obowiązku służby wojskowej albo odroczenia tej służby powoduje u niej uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia,
 - 3) wprowadza w błąd właściwy organ w celu uzyskania dla siebie lub innej osoby zwolnienia od obowiązku służby wojskowej albo odroczenia tej służby,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1, będąc powołany do zasadniczej służby w obronie cywilnej lub skierowany do służby zastępczej, albo wobec tych osób.
3. Kto wprowadza w błąd właściwy organ w celu uzyskania dla siebie lub innej osoby zwolnienia od obowiązku szkolenia poborowych lub ćwiczeń w obronie cywilnej albo służby w jednostkach zmilitaryzowanych,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 230.

1. Kto będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do odbywania tej służby w określonym terminie i miejscu,
podlega karze pozbawienia wolności do roku albo grzywny.
2. Jeżeli sprawca nie zgłasza się do odbywania tej służby przez czas dłuższy niż czternaście dni kalendarzowych,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
3. Jeżeli sprawca nie zgłasza się do odbywania tej służby w celu trwałego uchylenia się od niej,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
4. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 zgłosił się do odbywania służby nie później niż przed upływem dwóch dni kalendarzowych, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.
5. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 zgłosił się do odbywania służby nie później niż przed upływem dwóch dni kalendarzowych, można z pominięciem postępowania karnego wymierzyć mu karę dyscyplinarną przewidzianą w przepisach o dyscyplinie wojskowej.

Art. 231.

Przepisy art. 230 nie mają zastosowania w razie niezgłoszenia się żołnierza rezerwy na ćwiczenia wojskowe trwające do dwudziestu czterech godzin.

Art. 232.

1. Kto będąc powołany do zasadniczej służby w obronie cywilnej lub skierowany do służby zastępczej nie zgłasza się do odbywania tej służby w określonym terminie i miejscu,
 podlega karze pozbawienia wolności do roku albo grzywny.
2. Jeżeli sprawca nie zgłasza się do odbywania tych służb przez czas dłuższy niż czternaście dni kalendarzowych,
 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
3. Jeżeli sprawca nie zgłasza się do odbywania tych służb w celu trwałego uchylecia się od nich,
 podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
4. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 zgłosił się do odbywania służby nie później niż przed upływem dwóch dni kalendarzowych, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

Art. 233.

Kto odbywając zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą uporczywie nie wykonuje poleceń w sprawach służbowych,
 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 234.

1. Kto odbywając zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce wykonywania obowiązków służbowych na czas powyżej czternastu dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nim pozostaje,
 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Kto odbywając zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce wykonywania obowiązków służbowych na czas powyżej dwóch dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nim pozostaje,
 podlega karze pozbawienia wolności do roku.

Art. 235.

Kto odbywając zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą w celu trwałego uchylecia się od tej służby opuszcza wyznaczone miejsce wykonywania obowiązków służbowych lub w takim celu poza nim pozostaje,
 podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 236.

Kto będąc przeznaczony do szkolenia poborowych lub ćwiczeń w obronie cywilnej uchyla się od ich odbywania,
 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 237.

1. Obywatel polski, który przyjmuje bez zgody właściwego organu obowiązki w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
2. Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 w czasie mobilizacji lub wojny,
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.
3. Nie popełnia przestępstwa, o którym mowa w ust. 1 i 2, obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i odbywa (pełni) tam służbę wojskową.
4. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb postępowania oraz organy właściwe w sprawach udzielania zgody na przyjmowanie przez obywateli polskich obowiązków w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej.

Art. 238.

1. Kto wbrew zakazom prawa międzynarodowego przyjmuje obowiązki w wojskowej służbie najmnej,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
2. Kto wbrew przepisom ustawy lub zakazom prawa międzynarodowego prowadzi zaciąg obywateli polskich lub przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców do służby wojskowej w obcym wojsku, w obcej organizacji wojskowej lub zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najmnej albo taką służbę najmną opłaca, organizuje, szkoli lub wykorzystuje
podlega karze pozbawienia wolności do lat 10.
3. Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2 w czasie mobilizacji lub wojny
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Art. 239.

Obywatel polski, który - w celu uchylenia się od obowiązku służby wojskowej lub innej służby przewidzianej w ustawie - w czasie mobilizacji lub wojny przebywając czasowo za granicą nie zgłasza niezwłocznie swego adresu w najbliższym polskim urzędzie konsularnym (przedstawicielstwie dyplomatycznym) lub nie spełnia wydanych przez ten urząd (przedstawicielstwo) nakazów dotyczących wykonania obowiązku służby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240.

Kto w czasie mobilizacji lub wojny będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2.

Art. 241.

1. Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylenia się od obowiązku służby wojskowej:
 - 1) nie zgłasza się do rejestracji albo nie stawia się przed komisją lekarską lub komisją poborową w określonym terminie i miejscu albo nie przedstawia dokumentów, których przedstawienie zostało nakazane,
 - 2) nie zgłasza się w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony,
 - 3) nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony,
 - 4) nie dopełnia w określonym terminie wojskowego obowiązku meldunkowego,
 - 5) zmienia miejsce pobytu bez uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej,
 - 6) opuszcza terytorium Państwa lub przebywa za granicą bez zezwolenia organów wojskowych,
 - 7) powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia,
 - 8) wprowadza w błąd właściwy organ,
 - 9) będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu,podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.
2. Tej samej karze podlega, kto w czasie mobilizacji lub wojny powoduje u innej osoby uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia albo wprowadza w błąd właściwy organ w celu uzyskania dla niej zwolnienia od obowiązku służby wojskowej lub odroczenia tej służby.

Art. 242.

1. Kto, w czasie mobilizacji lub wojny, wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:
 - 1) uchyła się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego,
 - 2) nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych,podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Tej samej karze podlega, kto w czasie mobilizacji lub wojny utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego.

Art. 243.

1. W sprawach o czyny określone w art. 224-242, jeżeli czyn polega na nieuczynieniu zadość obowiązkowi stawienia się do służby lub zgłoszenia do właściwego organu, przedawnienie ścigania i wyrokowania biegnie od chwili uczynienia zadość temu obowiązkowi lub od chwili, w której na sprawcy obowiązek przestał ciążyć.

2. Przedawnienie ścigania i wyrokowania w sprawach o czyny określone w art. 228 oraz 237-241 nie biegnie w czasie samowolnego przebywania sprawcy za granicą.

Art. 244.

1. W czasie mobilizacji lub wojny osoby pełniące służbę w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych albo do niej powołane ponoszą odpowiedzialność karną za przestępstwa popełnione w związku z tą służbą, według przepisów odnoszących się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej.
2. Sprawy o przestępstwa określone w ust. 1 należą do właściwości sądów wojskowych.
3. W rozumieniu przepisów karnych w czasie mobilizacji lub wojny:
 - 1) niezgłoszenie się do służby w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych w określonym terminie i miejscu jest równoznaczne z niezgłoszeniem się do pełnienia służby wojskowej,
 - 2) obowiązek służby w obronie cywilnej i w jednostkach zmilitaryzowanych jest równoznaczny z obowiązkiem służby wojskowej,
 - 3) służba w obronie cywilnej i w jednostkach zmilitaryzowanych jest równoznaczna z czynną służbą wojskową,
 - 4) niewykonanie lub odmowa wykonania polecenia przełożonego, wydanego w sprawach służbowych osobie pełniącej służbę w obronie cywilnej lub w jednostce zmilitaryzowanej, jest równoznaczna z niewykonaniem lub odmową wykonania rozkazu.

Art. 245.

Sprawy o przestępstwa określone w art. 230 oraz 237-241 należą do właściwości sądów wojskowych.

Rozdział 2

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 246.

Przewidzianym w ustawie obowiązkom służby wojskowej, służby w obronie cywilnej i służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz świadczeń osobistych nie podlegają osoby pełniące służbę wojskową z mocy szczególnego obowiązku określonego w przepisach o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Art. 247.

1. W czasie obowiązywania stanu wojennego stosuje się w zakresie obowiązku służby wojskowej, służby w obronie cywilnej i służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz świadczeń na rzecz obrony przepisy obowiązujące w czasie wojny, jeżeli Prezydent wprowadzając stan wojenny nie postanowi inaczej.
2. W czasie obowiązywania stanu wyjątkowego stosuje się w zakresie obowiązku służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz w zakresie świadczeń na rzecz

obrony przepisy obowiązujące w czasie wojny, jeżeli organ wprowadzający stan wyjątkowy nie postanowi inaczej.

Art. 249.

1. Tracą moc wszelkie dotychczasowe przepisy dotyczące przedmiotów unormowanych w ustawie.
2. W szczególności tracą moc:
 - 1) ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz.U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108),
 - 2) ustawa z dnia 26 lutego 1951 r. o terenowej obronie przeciwlotniczej (Dz.U. Nr 14, poz. 109),
 - 3) dekret z dnia 24 czerwca 1953 r. o dostarczaniu środków transportowych dla potrzeb obrony Państwa (Dz.U. z 1953 r. Nr 34, poz. 142 i z 1956 r. Nr 58, poz. 270),
 - 4) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o świadczeniach osobistych (Dz.U. z 1939 r. Nr 55, poz. 354),
 - 5) ustawa z dnia 30 marca 1939 r. o komunikacjach w służbie obrony Państwa (Dz.U. Nr 29, poz. 195 z późniejszymi zmianami),
 - 6) ustawa z dnia 30 marca 1939 r. o powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych (Dz.U. Nr 30, poz. 200).

art. 248 skreślony